

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΚΑ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ

**Νομική προστασία ξένων επενδύσεων βάσει της
Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας
ΕΕ-Καναδά (CETA)**

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Επιβλέπων:

Λέκτορας Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ Δρ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΟΥΡΓΟΥΡΙΝΗΣ

Σπουδαστής:

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ – 2017

**Νομική προστασία ξένων επενδύσεων βάσει της
Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής
Συμφωνίας ΕΕ-Καναδά (CETA)**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη νομική προστασία ξένων επενδύσεων στην Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης – Καναδά. Αρχικά αναλύεται το οικονομικό πλαίσιο των σχέσεων τόσο της ΕΕ με τον Καναδά με τις υφιστάμενες συμφωνίες όσο και της Ελλάδας με τον Καναδά με επικέντρωση στις канаδικές επενδύσεις στη χώρα μας. Μελετώνται τα στάδια περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης με ιδιαίτερη αναφορά στις Μεγάλες Περιφερειακές Εμπορικές Συμφωνίες σε παγκόσμιο επίπεδο (TTIP, TPP, RCEP και TiSA) και τις ήδη υπάρχουσες Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες του Καναδά με χώρες της Ένωσης (Μάλτα, Πολωνία, Ουγγαρία, Κροατία, Λετονία, Τσεχική Δημοκρατία, Ρουμανία και Σλοβακική Δημοκρατία). Παρουσιάζεται η διαδικασία συνομολόγησης της CETA από το στάδιο των διαπραγματεύσεων στην κοινοβουλευτική της επικύρωση, η προβληματική ως προς το χρονικό σημείο έναρξης εφαρμογής και γίνεται μια συνολική θεώρηση του περιεχομένου της Συμφωνίας. Ειδικότερα ως προς τη νομική προστασία ξένων επενδύσεων αναλύεται το πεδίο εφαρμογής, οι επιφυλάξεις, οι εξαιρέσεις και το σύστημα επίλυσης επενδυτικών διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών. Επιχειρείται μια κριτική αποτίμηση επιμέρους επενδυτικών διατάξεων με εκτενή αναφορά στη συμβατότητα του συστήματος επίλυσης επενδυτικών διαφορών της Συμφωνίας με το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και τη διαφοροποίηση του από τις Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες και ακολουθούν τα τελικά συμπεράσματα.

Λέξεις-Κλειδιά: Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες, Επενδύσεις, Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), Καναδάς, Μεγάλες Περιφερειακές Εμπορικές Συμφωνίες, Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία

ABSTRACT

This paper deals with the legal protection of foreign investments in the Comprehensive Economic and Trade Agreement between European Union and Canada. Initially, it is being analyzed the economic context not only of the EU-Canada relations with existing agreements but also of Greece-Canada relations focusing on Canadian investments in our country. Considering the stages of regional economic integration, it is given particular reference to Mega-Regional Trade Agreements (TTIP, TPP, RCEP and TiSA) and existing Canadian Bilateral Investment Agreements with EU countries (Malta, Poland, Hungary, Croatia, Latvia, The Czech Republic, Romania and the Slovak Republic). The contracting process of the CETA from the negotiation stage to its parliamentary ratification, the problematic of the time of implementation and the overall view of the content of the Agreement are presented. In particular, regarding the legal protection of foreign investments analysis is made on the scope, the reservations, the exceptions and the resolution of investment disputes between investors and states system. A critical appraisal of individual investment provisions is being undertaken, with extensive reference to the compatibility of the dispute settlement system of the Agreement with European Union Law on one hand, and to its differentiation from Bilateral Investment Treaties on the other hand before closing with the final conclusions.

Keywords: Bilateral Investment Treaties (BITs), Investments, European Union (EU), Canada, Mega-Regional Trade Agreements (Mega-RTAs), Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΜΕΡΟΣ Α΄ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ	12
I. Οικονομικές Σχέσεις ΕΕ-Καναδά	12
II. Οικονομικές Σχέσεις Ελλάδα-Καναδά	15
ΜΕΡΟΣ Β΄ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ	21
I. Οι Μεγάλες Περιφερειακές Εμπορικές Συμφωνίες σε παγκόσμιο επίπεδο	21
II. Οι Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες του Καναδά με κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης	26
ΜΕΡΟΣ Γ΄ Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΕΕ-ΚΑΝΑΔΑ	30
I. Η διαδικασία συνομολόγησης της CETA: Από το στάδιο των διαπραγματεύσεων στην κοινοβουλευτική της κύρωση	30
II. Η προβληματική ως προς το χρονικό σημείο έναρξης εφαρμογής	33
III. Συνολική θεώρηση του περιεχομένου της συμφωνίας	36
ΜΕΡΟΣ Δ΄ Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ CETA.....	41
I. Πεδίο εφαρμογής, επιφυλάξεις και εξαιρέσεις	41
II. Επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών	46
ΜΕΡΟΣ Ε΄ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΤΗΣ CETA ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	51
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57

ΕΣΔΔΑ, Ιωάννης Ανδριόπουλος, ©, 2017

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Δήλωση

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, 19/10/2017

Ιωάννης Ανδριόπουλος

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΒΕΕ	Ανώνυμη Βιομηχανική Εμπορική Εταιρεία
ADB	Asian Development Bank
ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΕCG	Accord Economique et Commercial Global
ΑΕΕ	Ανώνυμη Εμπορική Εταιρεία
ΑΕΕΑΠ	Ανώνυμη Εταιρεία Επενδύσεων σε Ακίνητη Περιουσία
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΙΑ	Athens International Airport
ΑΛÉNA	Accord de Libre-Échange Nord-Américain
AMPNI	Aegean Marine Petroleum Network Inc.
ΑΝ	Αναγκαστικός Νόμος
ΑΞΕ	Άμεσες Ξένες Επενδύσεις
ΑΠΘ	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
ARIC	Asia Regional Integration Center
αριθ.	αριθμός
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
BA	Βορειοανατολική
BITs	Bilateral Investment Treaties
βλ.	βλέπε
ΒΠΑ	Βόρεια Πράσινη Αριστερά
CA	Canada
CETA	Comprehensive Economic and Trade Agreement
CIJ	Cour Internationale de Justice
Corp	Corporation
CPC	Central Product Classification
CRR	Convention, Regulations and Rules
CU	Customs Union
ΔΑΑ	Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών
ΔΑΥ	Διοίκηση Αεροπορικής Υποστήριξης
ΔΕΚ	Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
DIY	Do-It-Yourself

EC	European Commission
ECB	European Central Bank
EDC	Export Development Corporation / Canada
EE	Ευρωπαϊκή Ένωση
EEA	Ευρωπαϊκή Ενωτική Αριστερά
EFTA	European Free Trade Association
EZΕΣ	Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών
EK	Ευρωπαϊκές Κοινοότητες
εκατ.	εκατομμύρια
EΚΠΑ	Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών
EKT	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
el	ελληνικά
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
EMU	Economic and Monetary Union
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΕPRS	European Parliamentary Research Service
EU	European Union
e.V.	eingetragener Verein
FIPA	Foreign Investment Promotion and Protection Agreement
FTA	Free Trade Agreement / Area
GATS	General Agreement on Trade in Services
GDP	Gross Domestic Product
G20	Group of 20
GUE	Gauche Unitaire Européenne
HB	Ηνωμένο Βασίλειο
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
Http(s)	Hypertext transfer protocol (secure)
IBA	International Bar Association
ICAO	International Civil Aviation Organization
ICC	International Chamber of Commerce
ICJ	International Court of Justice
ICS	Investment Court System
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes

ICTSD	International Centre for Trade and Sustainable Development
Inc.	Incorporation
ISDS	Investor-State Dispute Settlement
ITC	International Trade Centre
JEFTA	Japan-EU Free Trade Agreement
κ.ά.	και άλλα / άλλοι
ΚΑΝΑ	Κώδιξ Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου
λ.χ.	λόγου χάρη
LP	Limited Partnership
Ltd.	Limited
mbH	mit beschränkter Haftung
ΜΕΠΕ	Μονοπρόσωπη Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
MFA	Ministry of Foreign Affairs
MFN	Most-Favoured-Nation
MOD	Ministry of National Defence
N.	Νόμος
N°	Numéro/Νούμερο
NAFTA	North American Free Trade Agreement
ΝΔ	Νομοθετικό Διάταγμα
NGL	Nordic Green Left
NV	Naamloze Vennootschap
NZ	Νέα Ζηλανδία
ΟΕΥ	Οικονομικές και Εμπορικές Υποθέσεις
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΝΕ	Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Σταθερότητας και Ανάπτυξης
ό.π.	όπως παραπάνω
ΟUP	Oxford University Press
παρ.	παράγραφος
ΠΓΕ	Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ΠΓΔΜ	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
ΠΜΣ	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

PCAP	Per Capita
PCCI	Piraeus Chamber of Commerce and Industry
PPP	Purchasing Power Parity
PSP	Public Sector Pension
PTAs	Preferential Trade Agreements
PTP	Partenariat Transpacifique
RCEP	Regional Comprehensive Economic Partnership
RTA(s)	Regional Trade Agreement(s)
RTBF	Radio-Télévision Belge de la Communauté Française
σ.	σελίδα / σελίδες
ΣΑΑ	Συμφωνία Αμοιβαίας Αναγνώρισης
ΣΑΔΦ	Σύμβαση Αποφυγής Διπλής Φορολογίας
SIA	Sustainability Impact Assessment
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΟΕΣ	Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία
ΣΥΡΙΖΑ	Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς
τ.	τεύχος
TEPSA	Trans European Policy Studies Association
TGM	Thracean Gold Mining
TiSA	Trade in Services Agreement
TPP	Trans-Pacific Partnership
TTIP	Transatlantic Trade and Investment Partnership
TRIPS	Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
UCL	University College London
UE	Union Européenne
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
ΥΠΕΘΑ	Υπουργείο Εθνικής Αμυνας
ΥΠΕΞ	Υπουργείο Εξωτερικών
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδος της Κυβερνήσεως
V.	Versus
WITS	World Integrated Trade Solution
WTO	World Trade Organization

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η ψηφοφορία αυτή είναι η αρχή μιας νέας εποχής στις σχέσεις ΕΕ-Καναδά -μαζί στέλνουμε ένα ηχηρό μήνυμα σήμερα. Χτίζοντας γέφυρες και όχι τείχη, μπορούμε μαζί να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι κοινωνίες μας. Σ' αυτούς τους αβέβαιους καιρούς, όπου ο προστατευτισμός γνωρίζει άνοδο σε όλο τον κόσμο, η CETA υπογραμμίζει την ισχυρή δέσμευσή μας για βιώσιμο εμπόριο...», ήταν η δήλωση της Επιτρόπου Εμπορίου κ. Cecilia Malmström μετά την κύρωση της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας ΕΕ-Καναδά από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 15 Φεβρουαρίου 2017 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 15.02.2017α, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017). Η νέα αυτή εποχή, που ευαγγελίζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αρχίζει στις 21 Σεπτεμβρίου 2017 με την προσωρινή εφαρμογή της Συμφωνίας μετά από σχετική κοινή δήλωση του Προέδρου της Επιτροπής κ. Jean-Claude Juncker και του Πρωθυπουργού του Καναδά κ. Justin Trudeau (European Commission, 08.07.2017, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017). Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη νομική προστασία ξένων επενδύσεων βάσει της CETA. Για τον σκοπό αυτό γίνεται μια παρουσίαση του πλαισίου των οικονομικών σχέσεων τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης γενικότερα όσο και της Ελλάδας ειδικότερα με τον Καναδά. Αναλύονται οι εμπορικές και επενδυτικές συμφωνίες με αναφορά στις μεγάλες περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και στις υφιστάμενες διμερείς επενδυτικές συμφωνίες του Καναδά με κράτη μέλη της Ένωσης. Αυτή η μελέτη κρίνεται απαραίτητη για να γίνει κατανοητή η νέα τάση περιφερειοποίησης των συμφωνιών και η αντικατάσταση των κλασικών διμερών επενδυτικών με πολυμερείς μεγάλες εμπορικές συμφωνίες που ενσωματώνουν τις επενδύσεις και τις διαφορές μεταξύ επενδυτών και κρατών υποδοχής. Εκτίθεται η διαδικασία συνομολόγησης της CETA από το στάδιο των διαπραγματεύσεων στην κοινοβουλευτική της κύρωση με επικέντρωση στην προβληματική ως προς το χρονικό σημείο έναρξης εφαρμογής και με θεώρηση του περιεχομένου της Συμφωνίας. Έμφαση δίδεται στην προστασία ξένων επενδύσεων από την εφαρμογή της CETA όχι μόνο ως προς το πεδίο εφαρμογής, τις επιφυλάξεις και τις εξαιρέσεις, αλλά και σε σχέση με την επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών. Ακολουθεί κριτική αποτίμηση των επιμέρους προβλέψεων της CETA για τις επενδύσεις με ανάπτυξη των θετικών και αρνητικών διακείμενων τοποθετήσεων για την προστασία ξένων επενδύσεων και εγχώριων συμφερόντων σε συνάρτηση και με τις εγγυήσεις του ενωσιακού δικαίου

ως αυτόνομη από το διεθνές δίκαιο έννομης τάξης . Συνολικά, θα επιχειρήσουμε να καταλήξουμε σε ένα συμπέρασμα αν η Ολοκληρωμένη Συμφωνία συνεισφέρει προάγοντας τη νομική προστασία ξένων επενδύσεων ή αποτελεί αντιθέτως ένα βήμα οπισθοδρόμησης σε σχέση με τη διεθνή πρακτική του επενδυτικού δικαίου.

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ

I. Οικονομικές Σχέσεις ΕΕ-Καναδά

Η οικονομική συνεργασία της Ένωσης με τον Καναδά χρονολογείται από το 1958, όταν έλαβε χώρα διαπίστευση του πρώτου Καναδού Πρέσβυ στην ΕΟΚ (European Commission 2004, σ. 1). Οι δυο εταίροι ήδη από το 1976 είχαν υπογράψει τη Συμφωνία-πλαίσιο εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Καναδά (EUR-Lex - 21976A0706(01) *Συμφωνία-πλαίσιο εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Καναδά*) με την οποία τα συμβαλλόμενα μέρη σύμφωνα με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου, δεσμεύτηκαν να παραχωρήσουν αμοιβαία, σε βάση ισότητας και αμοιβαιότητας, τη μεταχείριση του μάλλον ευνοουμένου Κράτους (Άρθρο I *Ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου Κράτους*). Συνέστησαν δε Μικτή Επιτροπή Συνεργασίας επιφορτισμένη με την ενθάρρυνση και τη στενή παρακολούθηση των διαφόρων δραστηριοτήτων εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας που προβλέπονται μεταξύ του Καναδά και της Κοινότητας (Άρθρο IV *Μικτή Επιτροπή Συνεργασίας*).

Η συνεργασία αυτή επιτεύχθηκε με μια σειρά σημαντικών συμφωνιών, όπως η Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και του Καναδά σχετικά με το εμπόριο αλκοολούχων ποτών το 1989 (EUR-Lex - 21989A0315(01) *Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και του Καναδά σχετικά με το εμπόριο αλκοολούχων ποτών - Ανταλλαγές επιστολών*) και η Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του Καναδά για το εμπόριο οίνων και αλκοολούχων ποτών το 2003 (EUR-Lex - 22004A0206(02) *Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του Καναδά για το εμπόριο οίνων και αλκοολούχων ποτών - Τελική πράξη – Δηλώσεις*). Με την τελευταία, τα ονόματα που αναγράφονται στα παραρτήματα της, τα οποία προσδιορίζουν τους οίνους και τα αλκοολούχα ποτά καταγωγής από την επικράτεια της Κοινότητας στην περίπτωση που μία ιδιότητα, μια φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό του οίνου και του αλκοολούχου ποτού αποδίδεται ουσιαστικά στη γεωγραφική του προέλευση και αναγνωρίζεται επίσημα και προστατεύεται ως γεωγραφική ένδειξη κατά την έννοια του άρθρου 22.1 της συμφωνίας Trade-Related Aspects of Intellectual

Property Rights (TRIPS) από την ισχύουσα νομοθεσία στην Κοινότητα, είναι επιλέξιμα για καταγραφή ως προστατευόμενες γεωγραφικές ενδείξεις οίνου και αλκοολούχων ποτών στον Καναδά και αντιστρόφως ανάλογη υποχρέωση αναγνωρίζεται στην Κοινότητα για τα ονόματα που αναγράφονται στα παραρτήματα της Συμφωνίας, τα οποία προσδιορίζουν τους οίνους καταγωγής και τα αλκοολούχα ποτά από την επικράτεια του Καναδά. Οι Συμφωνίες αυτές όπως τροποποιούνται με το παράρτημα 30-B ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ 1989 ΓΙΑ ΤΑ ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΠΟΤΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ 2003 ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΙΝΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΠΟΤΑ της CETA (EUR-Lex - 52016PC0443 Παράρτημα της πρότασης απόφασης του Συμβουλίου για τη σύναψη της συνολικής οικονομικής και εμπορικής συμφωνίας μεταξύ του Καναδά, αφενός, και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, αφετέρου, Παράρτημα/Annex 4, EU/CA/Παράρτημα/el 492), ενσωματώνονται και καθίστανται τμήμα της (EUR-Lex - 52016PC0443 Πρόταση Απόφαση του Συμβουλίου για τη σύναψη της συνολικής οικονομικής και εμπορικής συμφωνίας μεταξύ του Καναδά, αφενός, και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, αφετέρου (Αιτιολογική Έκθεση), σ. 3).

Το 2009 υπεγράφη η Συμφωνία για την ασφάλεια της πολιτικής αεροπορίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του Καναδά (EUR-Lex - 22009A0617(01) Συμφωνία για την ασφάλεια της πολιτικής αεροπορίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του Καναδά) με την οποία κάθε συμβαλλόμενο μέρος αποδέχεται ή αναγνωρίζει τα αποτελέσματα καθορισμένων διαδικασιών που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της συμμόρφωσης με καθορισμένα νομοθετικά, κανονιστικά και διοικητικά μέτρα αυτού του συμβαλλόμενου μέρους, τα οποία εκδίδουν οι αρμόδιες αρχές του άλλου συμβαλλόμενου μέρους, με την προϋπόθεση ότι με τις χρησιμοποιούμενες διαδικασίες αξιολόγησης εξασφαλίζεται ικανοποιητικά για το αποδεχόμενο συμβαλλόμενο μέρος συμμόρφωση με τα ισχύοντα νομοθετικά, κανονιστικά και διοικητικά μέτρα του, ισοδύναμη με τη διασφάλιση που προσφέρουν οι διαδικασίες του αποδεχόμενου συμβαλλόμενου μέρους.

Παράλληλα, οι δυο εταίροι συνομολόγησαν τη Συμφωνία αεροπορικών μεταφορών μεταξύ του Καναδά και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών της (EUR-Lex - 32010D0417 Απόφαση του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συνήλθαν στο πλαίσιο του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, σχετικά με την υπογραφή και την προσωρινή εφαρμογή της

συμφωνίας αεροπορικών μεταφορών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών της, αφενός, και του Καναδά, αφετέρου (2010/417/EK), όπου κάθε συμβαλλόμενο μέρος χορηγεί στο άλλο συμβαλλόμενο μέρος δικαιώματα μεταφοράς (πτήσης, ενδιάμεσης στάσης στην επικράτειά του) για την εκτέλεση αεροπορικών μεταφορών από τις αεροπορικές εταιρείες του άλλου συμβαλλόμενου μέρους.

Επιπρόσθετα, ΕΕ και Καναδάς επιλύσαν την από το 2003 διαφορά τους στο πλαίσιο του ΠΟΕ σχετικά με την προώθηση γενετικά μεταλλαγμένων προϊόντων στην αγορά της Ένωσης. Με την επιτευχθείσα συμφωνία διευκολύνεται η πρόσβαση στην ενιαία αγορά των μεταλλαγμένων ιδίως με βάση την ελαιοκράμβη (canola seed) καναδικών προϊόντων. Σημειώνεται δε ότι το λάδι canola διαφημίζεται στον Καναδά ως υποκατάστατο του ελαιολάδου, του κορυφαίου ελληνικού εξαγωγίμου προϊόντος (Γρίμπας, Χ 2009, σ. 1-2).

Ο Καναδάς, 10^η σε οικονομικό μέγεθος χώρα παγκοσμίως, με Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) / Gross Domestic Product (GDP) 1,529 τρις \$ ΗΠΑ το έτος 2016 (World Bank 17.04.2017, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017), με ΑΕΠ κατά κεφαλή σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Parity PPP) 44.025 \$ το έτος 2016 (World Bank, , “GDP per capita, PPP (current international \$)”, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) και με αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο το 2015 (Εξαγωγές 408,803 δις δολάρια \$ ΗΠΑ (World Bank, “Product Exports by Canada to all countries 2015”, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) και Εισαγωγές 419,151 δις δολάρια \$ ΗΠΑ (World Bank, “Product Imports by Canada from all countries 2015”, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) ως προς το εξαγωγικό του προφίλ είναι σχεδόν απόλυτα εξαρτημένος από την αμερικανική οικονομία με το 76,7% των εξαγωγών του να κατευθύνονται στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και με τις εξαγωγές στην Ένωση να αφορούν τις αγορές κατά κύριο λόγο του ΗΒ και δευτερευόντως της Γερμανίας και της Ολλανδίας (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Οττάβας 2016α, σ. 4).

Ο πληθυσμός του ανέρχεται σε 36,5 εκατ. κατοίκους, η ανεργία σε 7% (2016) και ο πληθωρισμός σε 1,4% το έτος 2016 (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Τορόντο 2017, σ. 1), ενώ το δημόσιο χρέος αγγίζει το 39,7% του ΑΕΠ σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Οικονομικής Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) του 2013 (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Οττάβας 2016β, σ. 2). Το 2013 ο

Καναδάς αποτελούσε τον 12^ο εμπορικό εταίρο της ΕΕ με τη συνολική εμπορική αξία εξαγωγών-εισαγωγών να διαμορφωνόταν στα 58,9 δις Ευρώ, ήτοι στο 1,7% της αξίας των εμπορικών συναλλαγών της Ένωσης με τρίτες χώρες (Marcovic, A 2015, σ. 34). Το 2007 η Ένωση με 11,636 δις Ευρώ ΑΕΠ (2006) αποτελούσε για τον Καναδά το 2^ο μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες εμπορικό εταίρο τόσο ως προς τις εξαγωγές όσο και ως προς τις εισαγωγές και με τον όγκο των εμπορικών συναλλαγών της Ένωσης με τον Καναδά να υπολείπεται έξι φορές του αντιστοίχου των ΗΠΑ με τον Καναδά (European Commission & the Government of Canada 2008, σ. 22). Από την ανάλυση των στοιχείων των ετών 2004-2013 το εμπορικό ισοζύγιο των δυο εταίρων πλην το έτος 2011 ήταν σταθερά αρνητικό για τον Καναδά και ειδικότερα το 2013 με τις εισαγωγές του στην ΕΕ να διαμορφώνονται στα 27,289 δις Ευρώ, ήτοι 14^{ος} εισαγωγικός εταίρος της Ένωσης και τις εξαγωγές της Ένωσης στον Καναδά στα 31,623 δις Ευρώ, ήτοι 15^{ος} εξαγωγικός εταίρος της Ένωσης. Το ίδιο έτος η Ευρωπαϊκή Ένωση εξήγαγε στον Καναδά σε ποσοστό 39,9% μηχανήματα και μεταφορικό υλικό και σε ποσοστό 18,8% χημικά και συναφή προϊόντα και ο Καναδάς εισήγαγε στην Ένωση σε ποσοστό 21,9% αγαθά και συναλλαγές και σε ποσοστό 18,6% μηχανήματα και μεταφορικό υλικό (Marcovic, A, ό.π., σ. 42-44).

II. Οικονομικές Σχέσεις Ελλάδας-Καναδά

Η Ελλάδα διαθέτει διπλωματική παρουσία στον Καναδά με Πρεσβεία, Προξενικό Γραφείο και Γραφείο ΟΕΥ στην πρωτεύουσα της χώρας Οττάβα, Γενικό Προξενείο με Γραφείο ΟΕΥ στην πρωτεύουσα της επαρχίας Οντάριο Τορόντο, Γενικό Προξενείο και Μόνιμη Αντιπροσωπεία στο Διεθνή Οργανισμό Πολιτικής Αεροπορίας / International Civil Aviation Organization (ICAO) στο Μόντρεαλ της επαρχίας Κεμπέκ και Γενικό Προξενείο στο Βανκούβερ της επαρχίας Βρετανικής Κολομβίας. Ο Καναδάς αντίστοιχα διατηρεί Πρεσβεία με Προξενικό Γραφείο στην Αθήνα και Επίτιμο Προξενείο στη Θεσσαλονίκη (ΥΠΕΞ, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Το 2009 υπεγράφη Σύμβαση μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Καναδά για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και την πρόληψη της φοροδιαφυγής αναφορικά με τους φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου (Ν. 3824/2010), η οποία τροποποιήθηκε δι' ανταλλαγής ρηματικών διακοινώσεων το 2011 (Ν. 4035/2011). Στο άρθρο 29 της Σύμβασης Αποφυγής Διπλής Φορολογίας (ΣΑΔΦ) ορίζεται ότι ισχύς των διατάξεων της

από 30 Σεπτεμβρίου 1929 ανταλλαγής επιστολών, η οποία καταγράφει Συμφωνία μεταξύ του Καναδά και της Ελληνικής Δημοκρατίας που προέβλεπε την αμοιβαία απαλλαγή από το φόρο εισοδήματος εσόδων που αποκτώνται από την εκμετάλλευση πλοίων, παύει από τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης. Στο δε συνοδευτικό πρωτόκολλο τα Συμβαλλόμενα κράτη συμφωνούν να καλύπτονται στις φορολογικές τους σχέσεις από τη Σύμβαση ανεξαρτήτως συμμετοχής τους στη Γενική Συμφωνία για το Εμπόριο Υπηρεσιών / General Agreement on Trade in Services (GATS) ή σε άλλες διεθνείς συμφωνίες.

Το εμπορικό ισοζύγιο των δυο χωρών τα έτη 2012-2016 ήταν θετικό για τη χώρα μας. Ειδικότερα το 2016 οι ελληνικές συνολικές εξαγωγές διαμορφώθηκαν στα 137.008.086 Ευρώ και οι καναδικές συνολικές εξαγωγές στα 75.210.805 Ευρώ σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Τα 5 κυριότερα εξαγόμενα προϊόντα από την Ελλάδα για το ίδιο έτος ήταν λαχανικά παρασκευασμένα ή διατηρημένα χωρίς ξύδι, ελαιόλαδο και τα κλάσματά του, άνθρακες ενεργοποιημένοι, τσιμέντα υδραυλικά και λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά. Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) προς Ελλάδα ανέρχονταν το 2016 σε 144,3 εκατ. Ευρώ χωρίς να υπάρχουν στοιχεία για τις αντίστοιχες από τη χώρα μας στον Καναδά. Το ίδιο έτος 152.800 Καναδοί τουρίστες επισκέφθηκαν τη χώρα μας και 13.984 Έλληνες τον Καναδά (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Τορόντο 2017, σ. 1-2). Αξίζει να επισημανθεί ότι αν και το μέγεθος της ελληνικής οικονομίας είναι 7,5 φορές μικρότερο του καναδικής και ο ελληνικός πληθυσμός υπολείπεται κατά 1/3 του καναδικού, πέραν του εμπορικού ισοζυγίου, υπάρχει σταθερό πλεόνασμα της Ελλάδας και στο ισοζύγιο υπηρεσιών με 3,6 φορές περισσότερες πληρωμές του Καναδά προς την Ελλάδα από τις πληρωμές της Ελλάδας προς τον Καναδά (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Οττάβα 2016β, σ. 1).

Σημαινόμενες καναδικές επενδύσεις στην Ελλάδα:

Η Public Sector Pension Investments (PSP Investments, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) με έδρα την Οττάβα του Οντάριο κατέχει το 40% του μετοχικού κεφαλαίου του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών / Athens International Airport (ΔΑΑ «Ελευθέριος Βενιζέλος», βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Η Fairfax Financial Holdings Limited (Fairfax Financial Holdings Limited, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017), που εδρεύει στο

Τορόντο, συμμετέχει στο μετοχικό κεφάλαιο του χρηματοοικονομικού Ομίλου Eurobank, που δραστηριοποιείται και στο εξωτερικό και ειδικότερα στην Κύπρο, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Σερβία, το Λουξεμβούργο και το Ηνωμένο Βασίλειο (Όμιλος Eurobank, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017).

Επίσης, διαθέτει μετοχές της εξωστρεφούς Grivalia Properties Ανώνυμης Εταιρείας Επενδύσεων σε Ακίνητη Περιουσία, που διαθέτει προσέτι χαρτοφυλάκιο σε Ρουμανία και Σερβία (Grivalia Properties ΑΕΕΑΠ, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017).

Είναι ιδιοκτήτρια του Ομίλου της Ανώνυμου Εταιρείας Συμμετοχών Eurolife ERB Insurance (Eurolife ERB Insurance Group, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017), ο οποίος στην Ελλάδα διαθέτει την Ανώνυμο Εταιρεία Μεσιτείας Ασφαλίσεων ERB Ασφαλιστικές Υπηρεσίες, την Ανώνυμο Εταιρεία Ασφαλίσεων Ζωής Eurolife ERB, την Ανώνυμο Εταιρεία Γενικών Ασφαλίσεων Eurolife ERB, τη Διεθνή Κτηματική ΑΕ, ενώ στη Ρουμανία κατέχει τη Ρουμανική Εταιρεία Ασφαλίσεων Ζωής και τη Ρουμανική Εταιρεία Γενικών Ασφαλίσεων.

Είναι μέτοχος επιπλέον της ΓΡ. ΣΑΡΑΝΤΗΣ Ανώνυμης Βιομηχανικής Εμπορικής Εταιρείας ΑΒΕΕ παραγωγής και εμπορίας καταναλωτικών προϊόντων με θυγατρικές σε Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας ΠΓΔΜ, Ρουμανία, Σερβία και Τσεχία (Όμιλος Σαράντη, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017).

Έχει μάλιστα την ιδιοκτησία από τον Απρίλιο του 2014 του Ν°1 Δικτύου καταστημάτων Do-It-Yourself (DIY) & Home Improvement Praktiker Hellas (Praktiker Hellas, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017).

Κατέχει μετοχές του Ομίλου Επιχειρήσεων της JUMBO Ανώνυμης Εμπορικής Εταιρείας όπου η κύρια δραστηριότητα της είναι η λιανική πώληση παιχνιδιών, βρεφικών ειδών, εποχικών ειδών, ειδών διακόσμησης και ειδών βιβλιοχαρτοπωλείου με 73 καταστήματα, 52 στην Ελλάδα, 5 στην Κύπρο, 8 στη Βουλγαρία και 7 στη Ρουμανία (Όμιλος

Επιχειρήσεων JUMBO ΑΕΕ, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017).

Έχει συμμετοχή στη μετοχική σύνθεση του μεγαλύτερου ιδιώτη παραγωγού ενέργειας στην Ελλάδα Ομίλου Επιχειρήσεων ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ (Όμιλος Επιχειρήσεων ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) και της διεθνούς εταιρείας μέλους του Ομίλου ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ κατασκευής ολοκληρωμένων έργων, αλλά και βιομηχανικής παραγωγής υψηλής τεχνολογίας, με παρουσία στους τομείς Ενέργειας, Υποδομών και Άμυνας ΜΕΤΚΑ (ΜΕΤΚΑ, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) κ.ά.

Περαιτέρω, η Μονοπρόσωπη Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης McCain Hellas (McCain Hellas ΜΕΠΕ, βλ. δικτυακούς τόπους στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017), εταιρεία κατεψυγμένων προϊόντων, είναι θυγατρική της McCain Foods Limited (McCain Foods Limited, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) με έδρα το Τορόντο.

Στο χώρο των αερομεταφορών μεταξύ των δυο χωρών δραστηριοποιούνται οι εδρεύουσες στο Μόντρεαλ θυγατρική Air Canada Rouge (Air Canada Rouge, Montréal, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) της μητρικής εταιρείας Air Canada (Air Canada, Montréal, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) και η Air Transat (Air Transat, Montréal, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017), η οποία διαθέτει στην Ελλάδα το τουριστικό γραφείο Tour Greece (Tour Greece, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Παρουσία έχει στη χώρα μας στον εξοπλιστικό τομέα (ΥΠΕΘΑ, 08.12.2016, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) η κατασκευάστρια αεροσκαφών Viking Air Limited (Viking Air Limited, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) που εδρεύει στο Sidney της Βρετανικής Κολομβίας.

Στον τομέα των σιδηροδρομικών μεταφορών δραστηριοποιείται η BOMBARDIER TRANSPORTATION ΕΛΛΑΣ ΑΕ Εμπορία και Συντήρηση Σιδηροδρομικού Υλικού,

θυγατρική της εδρεύουσας στο Μόντρεαλ Bombardier Incorporation (Bombardier Inc., βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Από τους ομογενείς επενδύσεις στη χώρα μας στον τουρισμό και τα ακίνητα έχουν πραγματοποιηθεί από τον κ. Πέτρο Ηλιόπουλο του καλλιτεχνικού πρακτορείου By Peter and Paul's (By Peter and Paul's, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) με έδρα το Vaughan του Οντάριο.

Η Coffee Time Limited του κ. Tom Μιχαλόπουλου με έδρα το Scarborough του Οντάριο δραστηριοποιείται στη χώρα μας στο χώρο της εστίασης μέσω καταστημάτων franchising (Coffee Time Ltd., βλ. δικτυακούς τόπους στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Στο διατροφικό τομέα θυγατρική στη χώρα μας διαθέτει η AGROCAN Incorporation (AGROCAN Inc., βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) που εδρεύει στο Μόντρεαλ.

Στο χώρο της εκπαίδευσης δραστηριοποιείται η TechnoKids Incorporation (TechnoKids Inc., βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) με έδρα το Burlington του Οντάριο μέσω της Ανώνυμης Εταιρείας Technoplus (Technoplus ΑΕ, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Στον οινοποιητικό κλάδο με την παραγωγή του ελληνικού κρασιού Terra Lemnia (Hinterland Wine Company, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) έχει παρουσία στη χώρα μας η Hinterland Wine Company που εδρεύει στο Hillier του Οντάριο.

Στο μεταλλευτικό και μεταλλουργικό κλάδο δραστηριοποιείται η εδρεύουσα στο Βανκούβερ Eldorado Gold Corporation (Eldorado Gold Corp., βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) μέσω δυο θυγατρικών της:

- Αφενός μεν της Ανώνυμης Εταιρείας ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ που συστάθηκε το Δεκέμβριο του 2003 και είναι ο κύριος μέτοχος σε ποσοστό 95%. Η εκμετάλλευση κοιτασμάτων μολύβδου, ψευδαργύρου, χαλκού, χρυσού και αργύρου, λαμβάνει χώρα στα Μεταλλεία Κασσάνδρας στη ΒΑ Χαλκιδική, εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου Αριστοτέλη, σε μία περιοχή που περικλείεται

- από τα χωριά Ολυμπιάδα, Στρατώνι, Στρατονίκη, Στάγειρα, Νεοχώρι, Παλαιοχώρι και Μεγάλη Παναγία και περιλαμβάνει τα γνωστά κοιτάσματα "Μαύρες Πέτρες", "Ολυμπιάδα" και "Σκουριές" (ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ ΑΕ, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).
- Αφετέρου δε της Ανώνυμης Εταιρείας ΧΡΥΣΩΡΥΧΕΙΑ ΘΡΑΚΗΣ που ειδικεύεται στην έρευνα, την ανάπτυξη και την εξόρυξη χρυσού στη Βόρεια Ελλάδα και λειτουργεί μεταλλείο χρυσού στο λόφο του Περάματος Νομού Έβρου (ΧΡΥΣΩΡΥΧΕΙΑ ΘΡΑΚΗΣ ΑΕ, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Σημαινόμενες ελληνικές επενδύσεις στον Καναδά:

Ο Όμιλος Μ.Ι.Μαΐλλης (Όμιλος Μ.Ι. Μαΐλλης, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) δραστηριοποιείται στην παραγωγή μηχανημάτων βιομηχανικής περιτύλιξης μέσω της θυγατρικής του Wulftec International Incorporation, που εδρεύει στο Ayer's Cliff της επαρχίας Κεμπέκ (Wulftec International Inc., βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Στον κλάδο των πετρελαιοειδών η Aegean Marine Petroleum Network Incorporation (Aegean Marine Petroleum Network Inc., βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) διαθέτει ως θυγατρική στην καναδική αγορά από το 2008 την ICS Petroleum Ltd. με έδρα το Βανκούβερ της Βρετανικής Κολομβίας (Bloomberg LP, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Στον κλάδο των κοσμημάτων, ρολογιών και αξεσουάρ έχει παρουσία ο Όμιλος Folli Follie (Όμιλος Folli Follie, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) με κατάστημα στο αεροδρόμιο του Βανκούβερ (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Οττάβας 2016γ, σ. 4-5).

ΜΕΡΟΣ Β' ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ

I. Οι Μεγάλες Περιφερειακές Εμπορικές Συμφωνίες σε παγκόσμιο επίπεδο

Ενώ κάποιος θα θεωρούσαν τα διεθνή εμπορικά ζητήματα ως την «υψηλή πολιτική» του 21^{ου} αιώνα, η πραγματικότητα είναι ότι η διαχείριση του διεθνούς εμπορίου δεν είναι ως έννοια καινοφανής (Economides, S & Wilson, P 2007, σ.129). Στα πλαίσια της περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης έχουν ήδη αναπτυχθεί τις προηγούμενες δεκαετίες 5 επίπεδα:

1. Ζώνη Ελεύθερου Εμπορίου (Free Trade Area - FTA) όπου καταργούνται όλοι οι δασμοί μεταξύ των μελών, αλλά τα τελευταία διατηρούν εθνική εμπορική πολιτική έναντι τρίτων κρατών, όπως είναι η περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (European Free Trade Association 2006, σ. 9).
2. Τελωνειακή Ένωση (Customs Union - CU) όπου πέραν της κατάργησης των δασμών στο εσωτερικό της Ένωσης, επιβάλλεται κοινός εξωτερικός δασμός έναντι τρίτων χωρών, όπως είναι η περίπτωση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ).
3. Κοινή Αγορά (Common Market) όπου πέραν των χαρακτηριστικών της τελωνειακής συνυπάρχει ελεύθερη διακίνηση συντελεστών εργασίας και κεφαλαίου, όπως είναι η περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η δε Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου Βόρειας Αμερικής, αν και εννοιολογικά εντάσσεται στο 1^ο πεδίο, στην ουσία προσεγγίζει το 3^ο λόγω των διατάξεων φιλελευθεροποίησης στις ξένες επενδύσεις, που περιέχει.
4. Οικονομική Ένωση (Economic Union) όπου πέραν της κοινής αγοράς, εναρμονίζονται οι οικονομικές πολιτικές, όπως είναι η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) / Economic and Monetary Union (EMU), μέλη της οποίας είναι σύμφωνα με την ΕΚΤ: 1. η Αυστρία, 2. το Βέλγιο, 3. η Γαλλία, 4. η Γερμανία, 5. η Ελλάδα, 6. η Εσθονία, 7. η Ιρλανδία, 8. η Ισπανία, 9. η Ιταλία, 10. η Κύπρος, 11. η Λετονία, 12. η Λιθουανία, 13. το Λουξεμβούργο, 14. η Μάλτα, 15. η Ολλανδία, 16. η Πορτογαλία, 17. η Σλοβακία, 18. η Σλοβενία και 19. η Φινλανδία (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017).

5. Πολιτική Ένωση (Political Union) όπου περιλαμβάνει εκτός της οικονομικής ένωσης, αμυντική και κοινή εξωτερική πολιτική (Cohn, T 2009, σ. 236-238).

Υπό αυστηρές προϋποθέσεις ο όρος Μεγάλη Περιφερειακή Εμπορική Συμφωνία (Mega-Regional Trade Agreement) δηλώνει μια εμπορική συμφωνία που καλύπτει τα παρακάτω τρία κριτήρια:

- α. είναι αντικείμενο διαπραγμάτευσης τουλάχιστον τριών χωρών ή περιφερειακών ομάδων χωρών,
- β. της οποίας τα μέλη πραγματοποιούν τουλάχιστον το 25% του όγκου του διεθνούς εμπορίου και
- γ. το περιεχόμενο της υπερβαίνει κατά πολύ τις τρέχουσες ρυθμίσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Η δε ΕΕ περιλαμβάνουσα 28 κράτη μέλη θεωρείται ότι καλύπτει το πρώτο κριτήριο αναφορικά με κάθε διμερή συμφωνία συνάπτει με τρίτη χώρα. Ως προς το δεύτερο κριτήριο, δεν συνυπολογίζεται το ενδοκοινοτικό εμπόριο στο διεθνές εμπόριο, επειδή η Ένωση αποτελεί ενιαία αγορά. Με αυτή τη μεθοδολογία και οικονομικά στοιχεία του 2012, Mega-RTAs θεωρούνται:

1. Η υπό διαπραγμάτευση Διατλαντική Εταιρική Σχέση Εμπορίου και Επενδύσεων / Transatlantic Trade and Investment Partnership ή εν συντομία TTIP (European Commission, *Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)*, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) της οποίας τα συμβαλλόμενα μέρη (ΕΕ και ΗΠΑ) καλύπτουν το 25,7% των παγκόσμιων εξαγωγών και το 32% των παγκόσμιων εισαγωγών. Οι δε διαπραγματεύσεις θεωρείται πιθανό να διαρκέσουν δυο χρόνια (Josling, T 2017, σ. 17).
2. Το υπό κύρωση Σύμφωνο Συνεργασίας των Δύο Πλευρών του Ειρηνικού / Trans-Pacific Partnership ή εν συντομία TPP (Government of Canada, *Trans-Pacific Partnership*, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) του οποίου τα συμβαλλόμενα μέρη (1. Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, 2. Καναδάς, 3. Μεξικό, 4. Περού, 5. Χιλή, 6. Αυστραλία, 7. Νέα Ζηλανδία, 8. Ιαπωνία, 9. Βιετνάμ, 10. Μαλαισία, 11. Σιγκαπούρη και 12. Μπρουνέι Νταρουσσαλάμ) καλύπτουν το 29,9% των παγκόσμιων εξαγωγών και το 34,4% των παγκόσμιων εισαγωγών. Με τη γνωστοποίηση εντούτοις των Ηνωμένων Πολιτειών στις 30.01.2017 ότι δεν προτίθενται να κυρώσουν την TPP (Government of Canada, “Agreement timeline”, βλ. δικτυακό τόπο στη

βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017), το Σύμφωνο παύει να θεωρείται Mega-Regional Trade Agreement ως προς το 2^ο κριτήριο καθώς σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Κέντρου Εμπορίου ITC μόνες τους οι ΗΠΑ καλύπτουν το 9,2% των παγκόσμιων εξαγωγών (International Trade Centre, *List of exporters for the selected product in 2016, Product: TOTAL all products*, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) και το 14% των παγκόσμιων εισαγωγών (International Trade Centre, *List of importers for the selected product in 2016, Product: TOTAL all products*, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) με στοιχεία του 2016. Σημειώνεται ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ο Καναδάς και το Μεξικό είναι μέλη της Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου Βόρειας Αμερικής / North American Free Trade Agreement / Accord de Libre-Échange Nord-Américain (NAFTA, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017). Το δε Μεξικό με το Περού και τη Χιλή αποτελούν μέλη μαζί με την Κολομβία της λατινοαμερικανικής εμπορικής Συμμαχίας του Ειρηνικού (The Pacific Alliance, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017).

3. Η υπό διαπραγμάτευση Ενιαία Περιφερειακή Οικονομική Συνεργασία / Regional Comprehensive Economic Partnership ή εν συντομία RCEP (Asian Development Bank, *Regional Comprehensive Economic Partnership Free Trade Agreement*, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) της οποίας τα συμβαλλόμενα μέρη (1. Αυστραλία, 2. ΝΖ, 3. Ιαπωνία, 4. Δημοκρατία της Κορέας, 5. Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, 6. Ινδία, 7. Μυανμάρ, 8. Ταϊλάνδη, 9. Βιετνάμ, 10. Λαϊκή Δημοκρατία του Λάος, 11. Καμπότζη, 12. Φιλιππίνες, 13. Μαλαισία, 14. Σιγκαπούρη, 15. Μπρουνέι Νταρουσσαλάμ και 16. Ινδονησία) καλύπτουν το 39,4% των παγκόσμιων εξαγωγών και το 38,5% των παγκόσμιων εισαγωγών. Επισημαίνεται ότι η Μυανμάρ, η Ταϊλάνδη, το Βιετνάμ, η Λαϊκή Δημοκρατία του Λάος, η Καμπότζη, οι Φιλιππίνες, η Μαλαισία, η Σιγκαπούρη, το Μπρουνέι Νταρουσσαλάμ και η Ινδονησία είναι μέλη της Ένωσης Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (Association of Southeast Asian Nations, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Η υπό διαπραγμάτευση Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας ή ευρύτερα γνωστή ως Japan-EU Free Trade Agreement JEFTA (European Commission, *EU-Japan Economic Partnership Agreement*, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία,

τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) της οποίας τα συμβαλλόμενα μέρη (ΕΕ και Ιαπωνία) καλύπτουν το 20,6% των παγκόσμιων εξαγωγών και το 22,4% των παγκόσμιων εισαγωγών (2012) δεν πληροί το 2ο κριτήριο για να χαρακτηριστεί Mega-RTA.

Η υπό κύρωση Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ΕΕ-Καναδά (European Commission, *Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)*, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) της οποίας τα συμβαλλόμενα μέρη (ΕΕ και Καναδάς) καλύπτουν το 18,2% των παγκόσμιων εξαγωγών και το 22,4% των παγκόσμιων εισαγωγών (2012) δεν πληροί το 2ο κριτήριο για να χαρακτηριστεί Mega-RTA (Draper, P 2017, σ. 12). Κατά άλλους συγγραφείς συγκαταλέγεται εντούτοις στις μεγάλες περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες (Griller, S, Obwexer, W & Vranes, E 2017).

Η υπό διαπραγμάτευση Συμφωνία για το Εμπόριο Υπηρεσιών (European Commission, *Trade in Services Agreement (TiSA)*, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) της οποίας τα συμβαλλόμενα μέρη (1. ΕΕ, 2. Ισλανδία, 3. Νορβηγία, 4. Λιχτενστάιν, 5. Ελβετία, 6. Τουρκία, 7. Ισραήλ, 8. Μαυρίκιος, 9. Πακιστάν, 10. Ιαπωνία, 11. Δημοκρατία της Κορέας, 12. Χονγκ Κονγκ (Ειδική Διοικητική Περιοχή της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας), 13. Ταϊβάν (Δημοκρατία της Κίνας), 14. Αυστραλία, 15. ΝΖ, 16. Καναδάς, 17. ΗΠΑ, 18. Μεξικό, 19. Κόστα Ρίκα, 20. Παναμάς, 21. Κολομβία, 22. Περού και Χιλή) καλύπτουν το 70% του παγκόσμιου εμπορίου υπηρεσιών, θεωρείται από τη βιβλιογραφία Mega-RTA (Griller, S, Obwexer, W & Vranes, E 2017). Τονίζεται περαιτέρω ότι η Ισλανδία, η Νορβηγία, το Λιχτενστάιν και η Ελβετία είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) / European Free Trade Association (EFTA).

Ως προς τις δομικές διαφορές των Μεγάλων Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών με τις Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες (Bilateral Investment Treaties BITs) οι Stephan Schill και Heather Bray παρατηρούν ότι υπάρχει διαφοροποίηση τόσο ως προς τον αριθμό των συμβαλλόμενων κρατών όσο και ως προς τα χαρακτηριστικά τους. Ενώ οι BITs συνομολογούνται κατά κύριο λόγο μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών που εξάγουν κεφαλαιουχικά αγαθά και των αναπτυσσόμενων που τα εισάγουν, οι Mega-RTAs περιλαμβάνουν τόσο ανεπτυγμένες όσο και αναπτυσσόμενες χώρες. Συν τοις άλλοις, ενώ οι BITs είναι αμιγώς επενδυτικές συμφωνίες, οι mega-regionals είναι τόσο εμπορικές όσο και επενδυτικές, γι' αυτό και οι φορείς της κυβέρνησης που εμπλέκονται για τη σύναψη τους πολλαπλασιάζονται και αντίστοιχα ανακατεύονται τόσο οι νομικές κοινότητες του εμπορικού όσο και του επενδυτικού δικαίου. Λόγω μάλιστα της αυξημένης προσοχής της

κοινής γνώμης στο περιεχόμενο των μεγάλων περιφερειακών συμφωνιών σε σύγκριση με τις διμερείς, το περιεχόμενο των πρώτων διαφοροποιείται λόγω των εξωτερικών επιρροών κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων (Schill, S & Bray, H 2016, σ. 443-446).

Μελέτη του ΟΟΣΑ για τις περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες κατέδειξε ότι περίπου το 40% εξ' αυτών περιέχουν υψηλότερου κανονιστικού επιπέδου ρυθμίσεις από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) με τη συμπερίληψη πρόσθετων ειδικών δεσμεύσεων και διαδικασιών (Brunet Marks, A 2016, σ. 54), γεγονός που αναδεικνύει την ανεπάρκεια των υπαρχόντων θεσμών να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των σύγχρονων κοινωνιών.

Από τη μια μεριά, οι mega-regionals συντείνουν στην ενοποίηση του Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου λαμβάνοντας υπόψη τις περίπου 3.000 υπάρχουσες διεθνείς επενδυτικές συμφωνίες, από την άλλη σε ένα πολυμερές διεθνές εμπορικό δίκαιο, ο ολοένα αυξανόμενος αριθμός προτιμησιακών εμπορικών συμφωνιών (Preferential Trade Agreements PTAs) λαμβάνεται από κάποιους ως απειλή για τον ίδιο τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (Dalkilic, & Frey C 14.01.2015, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο (International Chamber of Commerce ICC) παρατηρεί σχετικά ότι η περιφερειακή εμπορική φιλελευθεροποίηση μπορεί να υποστηρίξει μακροπρόθεσμα την πολύπλευρη φιλελευθεροποίηση, αν οι περιφερειακές συμφωνίες είναι όντως ανοιχτές στην αγορά και περιέχουν ενοποιημένες, παγκόσμιες συνιστώσες όπου είναι δυνατόν. Με άλλα λόγια, αν οι διαπραγματεύσεις γίνονται σε συμφωνία με τις αρχές και τους κανόνες που εμπεριέχονται στις συμφωνίες του ΠΟΕ, αυτές οι περιφερειακές πρωτοβουλίες δύνανται να υποστηρίξουν μακροπρόθεσμα την πολύπλευρη φιλελευθεροποίηση (International Chamber of Commerce 2016, σ. 1).

Στην πραγματικότητα, όπως σημειώνει η Ερευνήτρια του Πανεπιστημίου της Λουκέρνης Charlotte Sieber-Gasser, οι Mega-RTAs μπορούν να αποτελέσουν αποτελεσματικά νομικά εργαλεία, ενώ αντιθέτως τα ελάχιστα πρότυπα που επιβάλλει ο ΠΟΕ αφήνουν ένα υπολογίσιμο νομικό κενό επί τρεχόντων εμπορικών ζητημάτων στη σημερινή παγκοσμιοποιημένη αγορά βάσει του οποίου μπορούν να λειτουργούν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις (Sieber-Gasser, C 24.05.2017, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

II. Οι Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες του Καναδά με κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μεταξύ του Καναδά και οκτώ χωρών μελών της Ένωσης έχουν υπογραφεί Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες (BITs) η ισχύς των οποίων διατηρείται μέχρι την έναρξη της ισχύος της CETA (EUR-Lex - 52016PC0443 *Πρόταση Απόφαση του Συμβουλίου για τη σύναψη της συνολικής οικονομικής και εμπορικής συμφωνίας μεταξύ του Καναδά, αφενός, και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, αφετέρου* (Αιτιολογική Έκθεση), σ. 3). Αυτές είναι κατά χρονολογική σειρά:

Ανταλλαγή διακοινώσεων μεταξύ της κυβέρνησης του Καναδά και της κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Μάλτας που συνιστούν συμφωνία σχετικά με την ασφάλιση των ξένων επενδύσεων, η οποία συνήφθη στη Βαλέτα στις 24 Μαΐου 1982

Η Συμφωνία αφορά την ασφάλιση των καναδικών επενδύσεων στη Μάλτα από την EDC, τότε Export Development Corporation και νυν Export Development Canada με έδρα την Οττάβα (Export Development Canada, Ottawa, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017) και την υποκατάσταση του επενδυτή από τον οργανισμό ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων σύμφωνα με τους όρους των επενδυτικών ασφαλιστικών συμβάσεων χωρίς διακριτική μεταχείριση εκ μέρους της Κυβερνήσεως της Μάλτας. Για τις μεταξύ τους διαφορές τα συμβαλλόμενα κράτη επιλέγουν το σύστημα της διαιτησίας και αναγνωρίζουν τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης (International Court of Justice - Cour Internationale de Justice, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017), που εδρεύει στη Χάγη, για διορισμό διαιτητών.

Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Πολωνίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στη Βαρσοβία στις 6 Απριλίου 1990

Σε ισχύ από τις 22.11.1990 καλύπτει αναδρομικά τις επενδύσεις από το 1965 και εντεύθεν με διατάξεις για προώθηση και προστασία των επενδύσεων, εξαιρέσεις, αποζημίωση για απώλειες, απαλλοτρίωση, μεταφορά κεφαλαίων, υποκατάσταση, διευθέτηση διαφορών μεταξύ ενός επενδυτή και του συμβαλλόμενου κράτους υποδοχής, διαβουλεύσεις και ανταλλαγή πληροφοριών, διαφορές μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών και άλλες διεθνείς συμφωνίες. Στις διακρατικές διαφορές οι συμβαλλόμενοι αναγνωρίζουν τη

δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης για διορισμό διαιτητών, ενώ στις διαφορές επενδυτή και κράτους υποδοχής εφαρμόζονται οι Διαιτητικοί Κανόνες της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου (UNCITRAL Arbitration Rules).

Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Ουγγαρίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στην Οττάβα στις 3 Οκτωβρίου 1991

Τέθηκε σε ισχύ στις 21.11.1993 και περιλαμβάνει τις ίδιες διατάξεις με την канаδοπολωνική συμφωνία με τη διαφορά ότι περιέχει πλέον τη δυνατότητα τροποποίησης της συμφωνίας και έχει αναδρομική ισχύ για επενδύσεις από το 1973 και εντεύθεν. Περαιτέρω στις διαφορές επενδυτή και κράτους υποδοχής εφαρμόζονται είτε οι Διαιτητικοί Κανόνες της United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) είτε οι κανονιστικές διατάξεις της Σύμβασης για την Επίλυση των Διαφορών των Επενδύσεων μεταξύ Κρατών και Υπηκόων άλλων κρατών (ICSID Convention). Ενώ η Ουγγαρία έχει θέσει σε ισχύ τη Σύμβαση ICSID από τις 06.03.1987, ο Καναδάς την έθεσε την 01.12.2013 (ICSID, *List of Contracting States and Other Signatories of the Convention (as of April, 2016)*) με αποτέλεσμα μέχρι την ημερομηνία αυτή να μην έχουν οι επενδυτές δικαίωμα προσφυγής στο Διεθνές Κέντρο για το Διακανονισμό των Επενδυτικών Διαφορών.

Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κροατίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στην Οττάβα στις 3 Φεβρουαρίου 1997

Η Συμφωνία ισχύει από 30.01.2001 και συγκριτικά με την αντίστοιχη канаδοουγγρική περιέχει αφενός μεν πρόσθετες προβλέψεις για την εγκατάσταση και τη μεταχείριση επενδύσεων, το προσωπικό, τις απαιτήσεις απόδοσης, φορολογικά μέτρα και τη διαφάνεια, αφετέρου δε παραρτήματα με εξαιρέσεις μεταξύ άλλων από τη ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους (Most-Favoured-Nation MFN) και τη ρήτρα εθνικής μεταχείρισης. Οι Dolzer & Schreuer παρατηρούν ότι κυρίως οι αμερικανικές και канаδικές Bilateral Investment Treaties (BITs) απαγορεύουν απαιτήσεις ως προς τις αποδόσεις των επενδύσεων, δηλαδή οι επενδυτές να ενεργούν με προκαθορισμένο από το κράτος υποδοχής τρόπο, όπως εξαναγκασμός προς χρήση εγχώριων πρώτων υλών, υποχρέωση εξαγωγής μέρους των προϊόντων και υποχρέωση πρόσληψης εγχώριου

δυναμικού - Performance requirements στην αγγλική ορολογία (Dolzer R & Schreuer C 2012, σ. 90). Υπάρχει μάλιστα μια διαιτητική απόφαση βάσει της διμερούς συμφωνίας (Ulemek v. Croatia, 25.05.2008).

Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Λετονίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στη Ρίγα στις 5 Μαΐου 2009

Τέθηκε σε ισχύ στις 24.11.2011 και είναι η πρώτη διμερής επενδυτική συμφωνία του Καναδά με χώρα μέλος της ΕΕ την στιγμή της υπογραφής της. Καινοτομία αποτελεί ότι στις διαφορές επενδυτή και κράτους υποδοχής πέραν της προσφυγής στους Διαιτητικούς Κανόνες της UNCITRAL και στη Σύμβαση του International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID), παρέχεται ως εναλλακτική επιλογή η διαιτησία σύμφωνα με τους Κανόνες Πρόσθετης Διευκόλυνσης για τη διεξαγωγή της διαδικασίας από τη Γραμματεία του ICSID (ICSID Additional Facility Rules).

Συμφωνία μεταξύ της Τσεχικής Δημοκρατίας και του Καναδά για την προώθηση και προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στην Πράγα στις 6 Μαΐου 2009

Με έναρξη ισχύος στις 22.01.2012, όπως στην канаδολετονική, έτσι και στην канаδοτσεχική διμερή σύμβαση ξεχωρίζει το παράρτημα που διευκρινίζει την έννοια της έμμεσης απαλλοτριώσης. Επισημαίνεται ότι υφίσταται διαιτητική απόφαση βάσει της καταργηθείσας канаδοτσεχοσλοβακικής διμερούς συμφωνίας του 1990 με την Τσεχία ως διάδοχο (Frontier Petroleum Services Ltd. v. The Czech Republic, 12.11.2010).

Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Ρουμανίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στο Βουκουρέστι στις 8 Μαΐου 2009

Τέθηκε σε ισχύ στις 23.11.2011 και περιλαμβάνει σε παράρτημα της επεξήγηση αφενός μεν της αρχής της δίκαιης μεταχείρισης (fair and equitable treatment) ως εμπεριέχουσα την αρχή της αρνησιδικίας (denial of justice) και αφετέρου δε της πλήρους προστασίας και ασφάλειας (full protection and security) ως προς το επίπεδο αστυνομικής προστασίας που απαιτείται, βάσει των ελάχιστων εγγυήσεων που επιφυλάσσει το εθνικό διεθνές δίκαιο για τη μεταχείριση των αλλοδαπών και για τις δυο έννοιες. Ο Αναπληρωτής Καθηγητής της Νομικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) κ. Γκλαβίνης σημειώνει σχετικά ότι: «Εάν, με άλλα λόγια, το επίπεδο της εθνικής

μεταχείρισης είναι κατώτερο του ελαχίστου που απαιτεί το γενικό διεθνές δίκαιο, το κράτος υποδοχής δεν απαλλάσσεται από την υποχρέωση του να επιφυλάξει δίκαιη μεταχείριση στην ξένη επένδυση σύμφωνα με τα διεθνή standards, υπό το πρόσχημα ότι θα έχει πάντως μεταχειρισθεί την εν λόγω επένδυση όπως και τις αντίστοιχες των δικών του επενδυτών» (Γκλαβίνης, Π 2009, σ. 620).

Συμφωνία μεταξύ της Σλοβακικής Δημοκρατίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στη Μπρατισλάβα στις 20 Ιουλίου 2010

Σε ισχύ από τις 14.03.2012 και αναδρομικά για τις επενδύσεις από το 1955. Κοινό σημείο στην канаδολετονική, канаδοτσεχική, канаδορουμανική και канаδοσλοβακική διμερείς συμβάσεις, οι οποίες συνήφθησαν με κράτη μέλη της ΕΕ το χρονικό διάστημα της υπογραφής, είναι ότι περιέχουν ρητή αναφορά ότι τα μέτρα της Συμφωνίας θα είναι συμβατά με το Ενωσιακό Δίκαιο. Το 2004 προσχώρησαν στην Ένωση η Τσεχική Δημοκρατία, η Ουγγαρία, η Λετονία, η Μάλτα, η Πολωνία και η Σλοβακία, το 2007 η Ρουμανία και το 2013 η Κροατία (De Munter, A 2017, σ. 3).

ΜΕΡΟΣ Γ' Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΕΕ-ΚΑΝΑΔΑ

I. Η διαδικασία συνομολόγησης της CETA: Από το στάδιο των διαπραγματεύσεων στην κοινοβουλευτική της κύρωση

Οι διαπραγματεύσεις άρχισαν τον Απρίλιο του 2009 και μέχρι τον Οκτώβριο του 2011 επιτεύχθηκε συμφωνία για το 90% των θεμάτων της Συμφωνίας. Στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων συντάχτηκαν τρεις αναφορές. Η τελική αρχική αναφορά με τίτλο «Μια Εμπορική Εκτίμηση των Επιπτώσεων στην Αειφορία σχετικά με τη Διαπραγμάτευση μιας Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας ανάμεσα στην ΕΕ και στον Καναδά» έλαβε χώρα τον Οκτώβριο του 2010 (European Commission 2010a, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017). Η τελική προσωρινή αναφορά έγινε το Δεκέμβριο του 2010 (European Commission 2010b, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017). Η δε τελική αναφορά δόθηκε τον Ιούνιο του 2011 (European Commission 2011, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017). Με πολιτική παρέμβαση οι διαπραγματεύσεις συμφωνήθηκε να ολοκληρωθούν στις 18.10.2013. Η λήξη τους έλαβε χώρα επίσημα στις 26.09.2014 αφότου διανεμήθηκε το τελικό ενοποιητικό κείμενο τον Αύγουστο του 2014 και ανακοινώθηκε από ΕΕ και Καναδά στις 05.08.2014 ότι ολοκληρώθηκαν οι διαπραγματεύσεις.

Μια κοινή μελέτη που υποστήριξε την έναρξη των διαπραγματεύσεων, εκτίμησε ότι η Συμφωνία θα οδηγούσε σε διόγκωση τους διμερούς εμπορίου σε ποσοστό 20% ήτοι σε μεγέθυνση του Καναδικού ΑΕΠ κατά 12 δις Καναδικά Δολάρια και της ΕΕ κατά 11,6 δις Ευρώ ετησίως (WTO 2015, σ. 38). Στις 29.02.2016 ολοκληρώθηκε η νομική επεξεργασία του κειμένου. Ακολούθησε η Κοινή ερμηνευτική πράξη για τη συνολική οικονομική και εμπορική συμφωνία (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης 27.10.2016) και στις 30.10.2016 η Συμφωνία υπογράφηκε (Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης & Τουρισμού, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 23.09.2017). Μετά την υπογραφή της, στις 14.01.2017 δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Κοινή ερμηνευτική πράξη (EUR-Lex - 22017X0114(01) Κοινή ερμηνευτική πράξη για τη συνολική οικονομική και εμπορική

συμφωνία (CETA) μεταξύ του Καναδά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της).

Για τη μυστικότητα των διαπραγματεύσεων αυτών, ο Εθνικός Συντονιστής «STOP TTIP CETA TiSA Ελλάδας - Για μια Αλληλέγγυα και Δημοκρατική Ευρώπη, σε έναν κόσμο δίκαιου εμπορίου» αναφέρει: *«Από την έναρξη των διαπραγματεύσεων (η Ευρωπαϊκή επιτροπή) συμβουλευόταν ευρέως τα επιχειρηματικά λόμπυ, ενώ οι ομάδες δημοσίου συμφέροντος, οι βουλευτές, οι δήμοι και οι Περιφέρειες, καθώς και οι πολίτες δεν είχαν καμία απολύτως ενημέρωση»* (STOP TTIP CETA TiSA Ελλάδας - Για μια Αλληλέγγυα και Δημοκρατική Ευρώπη, σε έναν κόσμο δίκαιου εμπορίου 11.09.2017, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Στις 15.02.2017 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υπερψήφισε τη Συμφωνία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 15.02.2017β, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017). Η Συμφωνία εγκρίθηκε με 408 ψήφους υπέρ, 254 κατά και 33 αποχές σε σύνολο 695 Ευρωβουλευτών που συμμετείχαν στην ψηφοφορία από τους 751 (STOP TTIP CETA TiSA Ελλάδας - Για μια Αλληλέγγυα και Δημοκρατική Ευρώπη, σε έναν κόσμο δίκαιου εμπορίου 16.02.2017, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017).

Στο Ευρωκοινοβούλιο κατά της Συμφωνίας αντιτάχθηκε μεταξύ άλλων η Συνομοσπονδιακή Ομάδα της Ευρωπαϊκής Ενωτικής Αριστεράς /Αριστεράς των Πρασίνων των Βορείων Χωρών ή εν συντομία Ευρωπαϊκή Ενωτική Αριστερά (ΕΕΑ) / Βόρεια Πράσινη Αριστερά (ΒΠΑ) στην οποία εντάσσεται από τα κόμματα της συγκυβέρνησης ο Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς (ΣΥΡΙΖΑ). Ο Αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κ. Δημήτριος Παπαδημούλης, Ευρωβουλευτής ΣΥΡΙΖΑ και μέλος της Ομάδας ΕΕΑ/ΒΠΑ εξέφρασε την αντίθεση του αναφορικά με τη CETA στη λήψη αποφάσεων για τα δικαιώματα των πολιτών από μη εκλεγμένα όργανα υπεράνω των εθνικών κοινοβουλίων των κρατών μελών της Ένωσης (Guamán, A & Conesa, J 2016, σ. 20, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017). Στην ίδια αναφορά, ο Ευρωβουλευτής ΣΥΡΙΖΑ και μέλος της Ομάδας ΕΕΑ/ΒΠΑ κ. Στέλιος Κούλογλου επικέντρωσε την πολεμική του στην αναγνώριση μόνο 166 εκ των σχεδόν 1.500 Ευρωπαϊκών Προστατευόμενων Γεωγραφικών Ενδείξεων (ΠΓΕ) στη Συμφωνία (Guamán, A & Conesa, J, ό.π, σ. 26, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017).

Ακολούθησε η κύρωση της CETA στις 23.02.2017 από τη Λετονία, ενώ στον Καναδά χορηγήθηκε Βασιλική Σύμφωνη Γνώμη (Royal Assent) στη Συμφωνία στις 16.05.2017 και την 01.06.2017 κυρώθηκε από τη Δανία (Harte, R 21.06.2017, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017). Τελευταία χώρα που προχώρησε στην κύρωση της ήταν η Ισπανία σύμφωνα με το Διεθνές Κέντρο Εμπορίου και Αειφόρου Ανάπτυξης ICTSD (International Centre for Trade and Sustainable Development, 2017, σ.15).

Απομένουν τα κοινοβούλια της Αυστρίας, του Βελγίου, της Βουλγαρίας, της Γαλλίας, Γερμανίας, της Ελλάδας, της Εσθονίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας, της Ιταλίας, της Κροατίας, της Κύπρου, της Λιθουανίας, του Λουξεμβούργου, της Ολλανδίας, της Ουγγαρίας, της Πολωνίας, της Πορτογαλίας, της Ρουμανίας, της Σουηδίας, της Σλοβακίας, της Σλοβενίας, της Τσεχίας, της Φινλανδίας. Στη Μάλτα δεν απαιτείται η κοινοβουλευτική κύρωση της CETA (Eschbach, A 2012, σ. 35-36).

Ο Πρωθυπουργός της Περιφέρειας Βαλλωνίας του Βελγίου Πολ Μανιέτ (Paul Magnette) την ημέρα ψήφισης της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας ΕΕ-Καναδά από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με δήλωση του υπενθύμισε ότι το Κοινοβούλιο της Βαλλωνικής Περιοχής δεν πρόκειται να επικυρώσει τη Συμφωνία, αν δεν ικανοποιηθούν όλες οι προϋποθέσεις που έχουν θέσει (Radio-Télévision Belge de la Communauté Française 15.02.2017, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 18.09.2017).

Σημειώνεται, ότι Καναδοί ακαδημαϊκοί είχαν στείλει ανοικτή επιστολή στο Κοινοβούλιο της Βαλλωνίας και στους Βέλγους ψηφοφόρους επί της προτεινόμενης CETA και το Σύστημα Προστασίας Ξένων Επενδυτών. Οι ίδιοι ως εμπειρογνώμονες στην Επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών (Investor-State Dispute Settlement ISDS) χωρίς εργασιακή σχέση με νομικές εταιρείες ή την κυβέρνηση ως δικηγόροι / διαιτητές τέτοιων διαφορών εκφράζουν την ανησυχία τους, που απορρέει από την Καναδική εμπειρία ενός παρόμοιου συστήματος στα πλαίσια της Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου Βόρειας Αμερικής (NAFTA / ALÉNA) καθώς και από τις δημόσιες συζητήσεις σε σχέση με την Συμφωνία Καναδά-Κίνας Προώθησης και Προστασίας Ξένων Επενδύσεων / Canada-China Foreign Investment Promotion and Protection Agreement (FIPA) μεταξύ άλλων Συμφωνιών.

Τονίζουν ότι η CETA θα θέσει νέους περιορισμούς σε πολλά άλλα πεδία δημόσιας πολιτικής, όπως στη ρύθμιση των φαρμάκων, στη δημόσια υγεία, στη γεωργία, στις δημόσιες προμήθειες και υπηρεσίες, στα εργασιακά δικαιώματα και στην πρόσβαση στην αγορά. Στα πλαίσια της NAFTA ο Καναδάς έχει καταβάλει αποζημίωση ως απάντηση σε πολλές αξιώσεις και έχει τροποποιήσει τις κυβερνητικές αποφάσεις ή τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων προκειμένου να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα των ξένων επενδυτών και να μειώσει τους κινδύνους δυνητικά μαζικής ευθύνης. Οι εκχωρήσεις της Καναδικής δημοκρατίας και ανεξαρτησίας, όπως ισχυρίζονται, φθάνουν στο σημείο επενδυτές να αποκτούν ειδικά δικαιώματα και ειδική πρόσβαση στο δημόσιο χρήμα μέσω της ISDS. Συγκεκριμένα, επισημαίνουν, ότι το σύστημα δικαστικής επίλυσης διαφορών κράτους και επενδυτών (Investment Court System (ICS) στη CETA δεν εξαλείφει την οικονομική απειλή που θέτουν οι αξιώσεις των ξένων επενδυτών στη δημοκρατική ρύθμιση, δεν μεταβάλλει την αδικαιολόγητη και χυδαία ευνοϊκή μεταχείριση των ξένων επενδυτών έναντι οποιουδήποτε άλλου έχει αλληλοσυγκρουόμενο δικαίωμα ή συμφέρον και δεν δημιουργεί ένα κατάλληλο δικαστήριο με τις συνήθεις εγγυήσεις ανεξαρτησίας και δικαιοσύνης.

Διατείνονται δε ότι τόσο ο Καναδάς όσο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήταν ενήμεροι από χρόνια για την αξιοσημείωτη δημόσια και ακαδημαϊκή αντίθεση και παρά τη μεγαλύτερη αξιοπιστία και ανεξαρτησία των καναδικών και ευρωπαϊκών δικαιοδοτικών δημοκρατικών συστημάτων, επέλεξαν να προκρίνουν το αντιδημοκρατικό μοντέλο συμπεριλαμβάνοντας τους μηχανισμούς ISDS ή ICS στη CETA (Canadian academics 17.10.2016, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 21.09.2017).

II. Η προβληματική ως προς το χρονικό σημείο έναρξης εφαρμογής

Με την «ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ για την προσωρινή εφαρμογή της Συνολικής Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας (ΣΟΕΣ) μεταξύ του Καναδά, αφενός, και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, αφετέρου» (10974/16) στις 05.10.2016 ορίστηκε η προσωρινή εφαρμογή της CETA, μέχρι να ολοκληρωθούν οι αναγκαίες διαδικασίες για τη σύναψή της με τις παρακάτω επιφυλάξεις:

Ειδικότερα, από το Κεφάλαιο 8 *ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ* της CETA εφαρμόζονται προσωρινά και μόνο όσον αφορά άμεσες ξένες επενδύσεις:

- Τα άρθρα 8.1 έως 8.8,
- Το άρθρο 8.13,
- Το άρθρο 8.15, με εξαίρεση την παράγραφο 3 που ορίζει: «*Με την επιφύλαξη των άρθρων 8.10 και 8.12, κανένα μέρος δεν επιτρέπεται να θεσπίζει μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας συμφωνίας ένα μέτρο ή μια σειρά μέτρων που καλύπτονται από τον πίνακά του ο οποίος περιλαμβάνεται στο παράρτημα II και που απαιτούν άμεσα ή έμμεσα από έναν επενδυτή του άλλου μέρους, λόγω της ιθαγένειάς του, να πωλήσει ή να διαθέσει με άλλον τρόπο μια επένδυση που υφίστατο κατά τη στιγμή που τέθηκαν σε ισχύ το μέτρο ή η σειρά μέτρων*», και
- Το άρθρο 8.16.

Εν συνεχεία, από το Κεφάλαιο 13 *ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ* δεν εφαρμόζονται προσωρινά στον βαθμό που αφορούν επενδύσεις χαρτοφυλακίου, προστασία επενδύσεων ή την επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών:

- Οι παράγραφοι 3 και 4 του άρθρου 13.2 *Πεδίο εφαρμογής* που ορίζουν:

«3. Τα άρθρα 8.10, 8.11, 8.12, 8.13, 8.14, 8.16 και 8.17 ενσωματώνονται στο παρόν κεφάλαιο και καθίστανται μέρος αυτού,

4. Το τμήμα ΣΤ του κεφαλαίου οκτώ ενσωματώνεται στο παρόν κεφάλαιο και καθίσταται μέρος αυτού μόνο σε σχέση με τις αξιώσεις για παραβίαση από ένα μέρος των άρθρων 13.3 ή 13.4 σε ό,τι αφορά την επέκταση, την υλοποίηση, τη λειτουργία, τη διαχείριση, τη διατήρηση, τη χρήση, την αξιοποίηση και την πώληση ή διάθεση ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος ή μιας επένδυσης σε χρηματοοικονομικό ίδρυμα, ή των άρθρων 8.10, 8.11, 8.12, 8.13 ή 8.16.»

- Τα άρθρα 13.3 *Εθνική μεταχείριση* και 13.4 *Μεταχείριση του μάλλον ευνοούμενου κράτους*,
- Το άρθρο 13.9 *Απαιτήσεις επιδόσεων* και
- Το άρθρο 13.21 *Επενδυτικές διαφορές στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών*

Περαιτέρω, δεν εφαρμόζονται προσωρινά:

- Το άρθρο 20.12 *Βιντεοσκόπηση του Υποτιμήματος Α Δικαιώματα δημιουργού και συγγενικά δικαιώματα του ΤΜΗΜΑΤΟΣ Β Πρότυπα σχετικά με τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας του Κεφαλαίου 20 ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ,*
- Τα άρθρα 27.3 *Διοικητικές διαδικασίες* και 27.4 *Επανεξέταση και προσφυγή του Κεφαλαίου 27 ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ,* στον βαθμό που τα εν λόγω άρθρα εφαρμόζονται σε διοικητικές διαδικασίες, σε επανεξέταση και σε προσφυγή σε επίπεδο κρατών μελών

Ενώ, η προσωρινή εφαρμογή των κεφαλαίων 22 *ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ,* 23 *ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ* και 24 *ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ* της συμφωνίας σέβεται την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών.

Ήδη πριν την υπογραφή της CETA είχε αναπτυχθεί μια προβληματική ως προς το χρονικό σημείο υιοθέτησης της συμφωνίας και έναρξης των σχετικών ρυθμίσεων (Χριστοδουλέα, Α 2016, σ. 1). Από την στιγμή που το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κύρωσε τη Συμφωνία, και μέχρι την κύρωση της από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, τα τμήματα των μικτών συμφωνιών, τα οποία θεωρούνται ενωσιακής αρμοδιότητας, συνήθως εφαρμόζονται προσωρινά (Dolle, T & Simoes, B, 2016, σ. 620). Εφαρμόζεται εν προκειμένω το άρθρο 218 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – ΣΛΕΕ το οποίο στην παρ. 5 ορίζει: «Το Συμβούλιο, μετά από πρόταση του διαπραγματευτή, εκδίδει απόφαση που επιτρέπει την υπογραφή της συμφωνίας και, ενδεχομένως, την προσωρινή της εφαρμογή πριν να τεθεί σε ισχύ» (Χριστιανός, Β & Περάκης, Μ 2010, σ. 215).

Αφότου προηγήθηκαν η απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προσωρινή εφαρμογή της CETA και η κύρωση της από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 15.02.2017 και την Καναδική πλευρά στις 16.05.2017 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 20.09.2017, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 22.09.2017), ακολούθησε στη Σύνοδο των G20 στο Αμβούργο η συμφωνία του προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζαν-Κλοντ Γιουνκέρ και του Καναδού πρωθυπουργού Τζάστιν Τριντό για την προσωρινή εφαρμογή της από τις 21 Σεπτεμβρίου. Εντούτοις, μετά την υπ' αριθμόν 2/15 γνωμοδότηση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου της

Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) της 16ης Μαΐου 2017 με αφορμή τη συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας της Σιγκαπούρης αναγνωρίστηκε ότι οι εμπίπτουν σε συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ένωσης και των κρατών μελών οι διατάξεις για την Προστασία των επενδύσεων πλην των άμεσων, την Επίλυση διαφορών μεταξύ επενδυτών και κράτους, τους Στόχους και γενικούς ορισμούς, τη Διαφάνεια, την Επίλυση διαφορών, το Μηχανισμό διαμεσολαβήσεως, καθώς και οι Θεσμικές γενικές και τελικές διατάξεις. Εκκρεμεί μάλιστα προδικαστικό ερώτημα από γερμανικό δικαστήριο ενώπιον του Δικαστηρίου της Ένωσης κατά πόσον η εφαρμογή μιας διάταξης διαιτησίας επενδυτή κράτους μέλους της Ένωσης με κράτος υποδοχής χώρα της Ένωσης βάσει διμερούς επενδυτικής συμφωνίας κρατών μελών της ΕΕ θα ήταν αντίθετη με τα άρθρα 344, 267 ή 18 της ΣΛΕΕ (Rosas, A, 2017, σ. 28). Το άρθρο 344 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει σχετικά: *«Τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μη ρυθμίζουν διαφορές σχετικές με την ερμηνεία ή την εφαρμογή των Συνθηκών κατά τρόπο διάφορο από εκείνον που προβλέπουν οι Συνθήκες»*, ενώ η παρ. 1 το άρθρου 18: *«Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας»* (Χριστιανός, Β & Περάκης, Μ 2010, ό.π., σ. 291 και 83).

III. Συνολική θεώρηση του περιεχομένου της συμφωνίας

Η CETA/AECG γνωστή με το αγγλικό και γαλλικό ακρωνύμιο αντίστοιχα ή Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία, όπως ονομάζεται από την Ελληνική Κυβέρνηση (Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης & Τουρισμού, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση στις 23.09.2017) ή Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία (ΣΟΕΣ) όπως αναφέρεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (EUR-Lex - 52016PC0443 *Πρόταση Απόφαση του Συμβουλίου για τη σύναψη της συνολικής οικονομικής και εμπορικής συμφωνίας μεταξύ του Καναδά, αφενός, και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, αφετέρου*) αποτελείται από την Πρόταση Απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που είναι η Αιτιολογική Έκθεση της CETA και από 10 Παραρτήματα της πρότασης απόφασης του Συμβουλίου.

Το Παράρτημα/Annex 1 περιέχει το κείμενο της Συμφωνίας, με αναφορά σε γενικούς ορισμούς και αρχικές διατάξεις και άρθρα για την εθνική μεταχείριση και την πρόσβαση

των αγαθών στην αγορά, τα μέτρα αποκατάστασης του εμπορίου, τα τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο, τα υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά μέτρα, τη διευκόλυνση των τελωνειακών διαδικασιών και των εμπορικών συναλλαγών, τις επιδοτήσεις, τις επενδύσεις, τις διασυνοριακές συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών, την προσωρινή είσοδο και διαμονή φυσικών προσώπων για επιχειρηματικούς σκοπούς, την αμοιβαία αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων, τις εγχώριες κανονιστικές ρυθμίσεις, τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες διεθνών θαλάσσιων μεταφορών, τις τηλεπικοινωνίες, το ηλεκτρονικό εμπόριο, την πολιτική ανταγωνισμού, τις κρατικές επιχειρήσεις, τα μονοπώλια και τις επιχειρήσεις στις οποίες έχουν χορηγηθεί ειδικά δικαιώματα ή προνόμια, τις δημόσιες συμβάσεις, τη διανοητική ιδιοκτησία, τη ρυθμιστική συνεργασία, το εμπόριο, την αειφόρο ανάπτυξη, την εργασία και το περιβάλλον, τους διμερείς διαλόγους και τη συνεργασία, καθώς και διοικητικές και θεσμικές διατάξεις και άρθρα για τη διαφάνεια, τις εξαιρέσεις, την επίλυση διαφορών και τελικές διατάξεις.

Το Παράρτημα/Annex 2 περιέχει 3 Μέρη: Το Μέρος/Part 1/3 αποτελεί το Παράρτημα 2-A για την κατάργηση των δασμών της Συμφωνίας. Το Μέρος/Part 2/3 αποτελεί συνέχεια του Παραρτήματος 2-A και περιέχει τα Δασμολόγια του Καναδά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο Μέρος/Part 3/3 εμπίπτουν το Παράρτημα 2-B *Δήλωση των μερών σχετικά με τη διαχείριση των δασμολογικών ποσοστώσεων*, το Παράρτημα 4-A με τη συνεργασία στον τομέα των κανονισμών για τα μηχανοκίνητα οχήματα, το Παράρτημα 5-A με τις αρμόδιες αρχές, το Παράρτημα 5-B με τις περιφερειακές συνθήκες, το Παράρτημα 5-Γ με τη διαδικασία αναγνώρισης περιφερειακών συνθηκών, το Παράρτημα 5-Δ με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον προσδιορισμό, την αναγνώριση και τη διατήρηση της ισοδυναμίας, το Παράρτημα 5-E για την αναγνώριση μέτρων υγειονομικής και φυτοϋγειονομικής προστασίας, που περιλαμβάνει το Τμήμα Α *Μέτρα υγειονομικής προστασίας* και το Προσάρτημα Α με τους ειδικούς όρους αναφορικά με ορισμένες εξαγωγές από τον Καναδά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το Παράρτημα 5-ΣΤ για την έγκριση εγκαταστάσεων ή μονάδων, το Παράρτημα 5-Z για τη διαδικασία σχετικά με τις ειδικές απαιτήσεις για την υγεία των φυτών, το Παράρτημα 5-H με τις αρχές και τις κατευθυντήριες γραμμές για τη διεξαγωγή ελέγχου ή επαλήθευσης, το Παράρτημα 5-Θ για την πιστοποίηση εξαγωγών, το Παράρτημα 5-I για τους ελέγχους και τα τέλη εισαγωγών, το Παράρτημα 8-A για την απαλλοτρίωση, το Παράρτημα 8-B για το δημόσιο χρέος, το Παράρτημα 8-Γ για τον αποκλεισμό από την επίλυση διαφορών, το

Παράρτημα 8-Δ με την Κοινή Δήλωση σχετικά με το άρθρο 8.12 παράγραφος 6 και το Παράρτημα 8-Ε με την Κοινή Δήλωση σχετικά με τα άρθρα 8.16, 9.8 και 28.6.

Ακολουθούν στο Μέρος/Part 3/3 το Παράρτημα 8-ΣΤ με τη Δήλωση του Καναδά σχετικά με το νόμο για τις επενδύσεις στον Καναδά (Investment Canada Act), το Παράρτημα 9-Α με το Μνημόνιο Συμφωνίας περί εθνικής μεταχείρισης όσον αφορά τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών, το Παράρτημα 9-Β με το Μνημόνιο Συμφωνίας σχετικά με τις νέες υπηρεσίες που δεν έχουν ταξινομηθεί στην προσωρινή Κεντρική Ταξινόμηση Προϊόντων των Ηνωμένων Εθνών («CPC») του 1991, το Παράρτημα 9-Γ με το Μνημόνιο Συμφωνίας σχετικά με τις υπηρεσίες ταχυμεταφορών, το Παράρτημα 10-Α με τον κατάλογο σημείων επαφής των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Παράρτημα 10-Β με τις επιφυλάξεις και τις εξαιρέσεις που εφαρμόζονται σε ορισμένα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για στελέχη και βραχυπρόθεσμους επιχειρηματικούς επισκέπτες, το Παράρτημα 10-Γ με την ισοδυναμία επαγγελματικών προσόντων για μηχανικούς τεχνολόγους και επιστήμονες τεχνολόγους, το Παράρτημα 10-Δ για τις δραστηριότητες των βραχυπρόθεσμων επιχειρηματικών επισκεπτών, το Παράρτημα 10-Ε για τις τομεακές υποχρεώσεις σχετικά με τους παρόχους υπηρεσιών επί συμβάσει και τους ανεξάρτητους επαγγελματίες, το Παράρτημα 10-ΣΤ με το Μνημόνιο Συμφωνίας σχετικά με τους/τις συζύγους των μετατιθέμενων ενδοεταιρικά προσώπων, το Παράρτημα 11-Α με τις κατευθυντήριες γραμμές για ΣΑΑ, το Παράρτημα 13-Α για τις διασυνοριακές συναλλαγές στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, το Παράρτημα 13-Β με το Μνημόνιο Συμφωνίας σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 13.16 παράγραφος 1 και 13.21 και το Παράρτημα 13-Γ με το Μνημόνιο Συμφωνίας σχετικά με το διάλογο για τη ρύθμιση του τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Το Παράρτημα/Annex 3 περιέχει αφενός μεν Πίνακα πρόσβασης στην αγορά του Καναδά, που περιλαμβάνει το Παράρτημα 19-1 *Φορείς της κεντρικής κυβέρνησης*, το Παράρτημα 19-2 *Φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης*, το Παράρτημα 19-3 *Άλλοι φορείς*, το Παράρτημα 19-4 με τα εμπορεύματα, το Παράρτημα 19-5 *Υπηρεσίες*, το Παράρτημα 19-6 *Κατασκευαστικές υπηρεσίες*, το Παράρτημα 19-7 *Γενικές σημειώσεις* και το Παράρτημα 19-8 *Μέσα δημοσίευσης*, αφετέρου δε τον Πίνακα πρόσβασης στην αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που περιλαμβάνει το Παράρτημα 19-1 *Φορείς της κεντρικής κυβέρνησης οι οποίοι συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου*, το Παράρτημα 19-2 *Φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης οι οποίοι συνάπτουν*

δημόσιες συμβάσεις σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου, το Παράρτημα 19-3 Επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας που συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου, το Παράρτημα 19-4 Εμπορεύματα, το Παράρτημα 19-5 Υπηρεσίες, το Παράρτημα 19-6 Κατασκευαστικές υπηρεσίες και συμβάσεις παραχώρησης έργων, το Παράρτημα 19-7 Γενικές σημειώσεις και το Παράρτημα 19-8 Μέσα δημοσίευσης.

Το Παράρτημα/Annex 4 περιλαμβάνει το Παράρτημα 20-A που αποτελείται από το Μέρος Α Γεωγραφικές ενδείξεις που προσδιορίζουν προϊόντα καταγωγής Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Μέρος Β Γεωγραφικές ενδείξεις που προσδιορίζουν προϊόντα καταγωγής Καναδά, το Παράρτημα 20-B με τους όρους που αναφέρονται στα άρθρα 20.19.11 και 20.19.12, το Παράρτημα 20-Γ με τις κατηγορίες προϊόντων, το Παράρτημα 29-A με τον εσωτερικό κανονισμό σχετικά με τη διαιτησία, το Παράρτημα 29-B με τον Κώδικα Δεοντολογίας για Διαιτητές και Διαμεσολαβητές, το Παράρτημα 29-Γ με τον Εσωτερικό Κανονισμό σχετικά με τη Διαμεσολάβηση, το Παράρτημα 30-A με τον Κατάλογο Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών μεταξύ του Καναδά και των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Παράρτημα 30-B με τις τροποποιήσεις της Συμφωνίας του 1989 για τα αλκοολούχα ποτά και της Συμφωνίας του 2003 για τους οίνους και τα αλκοολούχα ποτά, το Παράρτημα 30-Γ με την Κοινή Δήλωση για τους οίνους και τα αλκοολούχα ποτά και το Παράρτημα 30-Δ με την Κοινή Δήλωση των μερών σχετικά με τις χώρες που έχουν δημιουργήσει τελωνειακή ένωση με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το Παράρτημα/Annex 5 περιέχει το Πρωτόκολλο σχετικά με τους κανόνες καταγωγής και τις διαδικασίες καταγωγής, που περιλαμβάνει και το Παράρτημα 1 με το όριο ανοχής για υφάσματα και ενδύματα, το Παράρτημα 2 με το κείμενο της δήλωσης τόπου καταγωγής, το Παράρτημα 3 με τη δήλωση προμηθευτή για μη καταγόμενες ύλες που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή μη καταγόμενων προϊόντων, το Παράρτημα 4 με θέματα που αφορούν τη Θέουτα και τη Μελίγια, το Παράρτημα 5 με τους ειδικούς κανόνες καταγωγής ανά προϊόν, το Παράρτημα 5-A με τις ποσοτώσεις καταγωγής και τους εναλλακτικούς κανόνες έναντι των ειδικών κανόνων καταγωγής ανά προϊόν του Παραρτήματος 5, το Παράρτημα 6 με την κοινή δήλωση σχετικά με τους κανόνες καταγωγής για υφάσματα και ενδύματα και το Παράρτημα 7 με τις κοινές δηλώσεις για το Πριγκιπάτο της Ανδόρας και για τη Δημοκρατία του Αγίου Μαρίνου.

Το Παράρτημα/Annex 6 ενσωματώνει το *Πρωτόκολλο για την αμοιβαία αποδοχή των αποτελεσμάτων της διαπίστωσης της συμμόρφωσης*, μαζί με το Παράρτημα 1 για τα καλυπτόμενα προϊόντα, το Παράρτημα 2 με τις κατηγορίες προϊόντων προτεραιότητας για εξέταση με σκοπό τη συμπερίληψη τους στο Παράρτημα 1 σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 2 και το Παράρτημα 3 με τις πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται ως μέρος του ορισμού.

Στο Παράρτημα/Annex 7 εμπίπτει το *Πρωτόκολλο αμοιβαίας αναγνώρισης του προγράμματος συμμόρφωσης και επιβολής ορθών παρασκευαστικών πρακτικών για τα φαρμακευτικά προϊόντα*, με το Παράρτημα 1 για τα φαρμακευτικά προϊόντα ή φάρμακα, το Παράρτημα 2 με τις κανονιστικές αρχές και το Παράρτημα 3 με τη νομοθεσία.

Το Παράρτημα/Annex 8 περιέχει 3 Μέρη: Το Μέρος/Part 1/3 αποτελεί το Παράρτημα I με τις επιφυλάξεις για τα υφιστάμενα μέτρα και τις δεσμεύσεις ελευθέρωσης της Συμφωνίας και περιλαμβάνει τον *Ομοσπονδιακό Πίνακα υποχρεώσεων του Καναδά με τις επιφυλάξεις που ισχύουν για τον Καναδά (ισχύουν για όλες τις επαρχίες και τα εδάφη)*. Το Μέρος/Part 2/3 αποτελεί συνέχεια του Παραρτήματος I και περιέχει τον *Πίνακα επιφυλάξεων του Καναδά σε επίπεδο επαρχιών και εδαφών*. Στο Μέρος/Part 3/3, που αποτελεί συνέχεια του Παραρτήματος I, εμπίπτει ο *Πίνακας επιφυλάξεων της ΕΕ με επιφυλάξεις εφαρμοστέες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (εφαρμοστέες σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ εκτός εάν δηλώνεται διαφορετικά)*.

Το Παράρτημα/Annex 9 περιέχει 3 Μέρη: Το Μέρος/Part 1/3 αποτελεί το Παράρτημα II με τις επιφυλάξεις για μελλοντικά μέτρα και περιλαμβάνει τον *Πίνακα Καναδά με τις επιφυλάξεις που ισχύουν στον Καναδά (ισχύουν σε όλες τις επαρχίες και τα εδάφη)*. Το Μέρος/Part 2/3 αποτελεί συνέχεια του Παραρτήματος II και περιέχει τον *Κατάλογο του Καναδά με επιφυλάξεις σε επίπεδο επαρχιών και εδαφών*. Στο Μέρος/Part 3/3, που αποτελεί συνέχεια του Παραρτήματος II, εμπίπτει ο *Πίνακας επιφυλάξεων του μέρους της ΕΕ με επιφυλάξεις εφαρμοστέες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (εφαρμοστέες σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ εκτός αν δηλώνεται διαφορετικά)*.

Το Παράρτημα/Annex 10 ενσωματώνει το Παράρτημα III που εμπεριέχει τον *Πίνακα του Καναδά με επεξηγηματικές σημειώσεις*.

ΜΕΡΟΣ Δ' Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ CETA

I. Πεδίο εφαρμογής, επιφυλάξεις και εξαιρέσεις

«Με τον όρο επένδυση στην οικονομική θεωρία νοείται η δαπάνη που πραγματοποιείται για την παραγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών, για την δημιουργία εγκαταστάσεων έργων υποδομής και εξοπλισμού» (Στάλιας, Σ 1995, σ. 15). Σε αντίθεση με την οικονομία, στο διεθνές δίκαιο δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός όρος για την εννοιολόγηση της επένδυσης (Μπρεδήμας, Α 1997, σ. 24). Η διεθνής επένδυση διακρίνεται σε άμεση, όταν η αξιοποίηση της ελέγχεται από το φορέα της, λ.χ. με τη δημιουργία επιχείρησης και σε έμμεση όταν η εισφορά από το διεθνή επενδυτή των συστατικών της δεν ελέγχεται ως προς την αξιοποίηση της, όπως συμβαίνει με τους τίτλους που επενδύονται στο χρηματιστήριο, που η απόδοση τους διαμορφώνεται από τους σχετικούς δείκτες (Στάγκος, Π 2005, σ. 1).

Η Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ΕΕ-Καναδά (CETA) καλύπτει επενδύσεις υπό τη μορφή επιχειρήσεων, μετοχών, μεριδίων και άλλων μορφών συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο, ομολόγων, ομολογιών χρέους και άλλων χρεωστικών τίτλων, δανείων, άλλων συμφερόντων προς μια επιχείρηση, συμφέροντος παραχώρησης, σύμβασης παράδοσης ή άλλων παρόμοιων συμβάσεων, δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, περιουσιακών στοιχείων και συγγενικών δικαιωμάτων, χρηματικών απαιτήσεων ή απαιτήσεων για την εκτέλεση συμβατικής υποχρέωσης. Ως προς την έννοια του επενδυτή περιλαμβάνονται τόσο φυσικά όσο και νομικά πρόσωπα εκτός από υποκαταστήματα ή γραφεία αντιπροσωπείας που πραγματοποιούν επένδυση στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους. Ως προς τα φυσικά πρόσωπα καλύπτονται οι Καναδοί πολίτες και αλλοδαποί μόνιμοι κάτοικοι Καναδά, από την ΕΕ μόνο οι πολίτες χωρών μελών και ειδικά στη Λετονία και αλλοδαποί μόνιμοι κάτοικοι που δικαιούνται διαβατήριο μη πολίτη (ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΚΤΩ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΜΗΜΑ Α Ορισμοί και πεδίο εφαρμογής άρθρο 8.1 Ορισμοί CETA). Η Σύμβαση ΕΕ-Καναδά δεν θίγει τα δικαιώματα και υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Συμφωνία Αεροπορικών Μεταφορών μεταξύ του Καναδά αφενός και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών της αφετέρου (N. 4309/2014). Αεροπορικές ή συναφείς υπηρεσίες, δραστηριότητες άσκησης κρατικής εξουσίας, οι οπτικοακουστικές υπηρεσίες για την ΕΕ

και οι πολιτιστικές βιομηχανίες για τον Καναδά δεν εμπίπτουν στις διατάξεις περί εγκατάστασης επενδύσεων και μη διακριτικής μεταχείρισης (άρθρο 8.2 *Πεδίο εφαρμογής CETA*). Επενδύσεις που γίνονται στα πλαίσια χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών καλύπτονται από το Κεφάλαιο 13, ενώ τελωνειακές ή οικονομικές εγγυήσεις μόνο όταν συνιστούν καλυπτόμενη επένδυση (άρθρο 8.3 *Σχέση με άλλα κεφάλαια CETA*).

Η πρόσβαση στην αγορά είναι ελεύθερη από περιορισμούς ως προς τον αριθμό των επιχειρήσεων, τη συνολική αξία των συναλλαγών ή των στοιχείων του ενεργητικού, τον συνολικό αριθμό εργασιών ή τη συνολική ποσότητα παραγωγής, τη συμμετοχή ξένου κεφαλαίου, τον συνολικό αριθμό φυσικών προσώπων και απαιτήσεων ειδικών μορφών νομικού προσώπου ή κοινής επιχείρησης (ΤΜΗΜΑ Β *Εγκατάσταση επενδύσεων* άρθρο 8.4 *Πρόσβαση στην αγορά CETA*). Απαγορεύονται οι απαιτήσεις επιδόσεων μιας επένδυσης από το κράτος υποδοχής που προβλέπουν εξαγωγή συγκεκριμένου επιπέδου ή ποσοστού ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας, επίτευξη συγκεκριμένου επιπέδου ή ποσοστού τοπικού περιεχομένου, αγορά, χρήση ή προνομιακή μεταχείριση ενός αγαθού ή υπηρεσίας, συσχέτιση του όγκου ή της αξίας των εισαγωγών με τον όγκο ή την αξία των εξαγωγών ή με το ύψος της εισροής συναλλάγματος, περιορισμό των πωλήσεων, μεταφορά τεχνολογίας, διαδικασίας παραγωγής ή άλλων αποκλειστικών γνώσεων και αποκλειστική παροχή από το έδαφος του συμβαλλόμενου μέρους ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας (άρθρο 8.5 *Απαιτήσεις επιδόσεων CETA*).

Διασφαλίζεται για επενδυτές και καλυπτόμενες επενδύσεις εθνική μεταχείριση, ήτοι όχι λιγότερο ευνοϊκή από αυτή που παρέχει το κράτος υποδοχής της επένδυσης για τους δικούς του επενδυτές και επενδύσεις (ΤΜΗΜΑ Γ *Μη διακριτική μεταχείριση* άρθρο 8.6 *Εθνική μεταχείριση CETA*). Επίσης παρέχεται για επενδυτές και καλυπτόμενες επενδύσεις των συμβαλλόμενων μερών η μεταχείριση του μάλλον ευνοούμενου κράτους, δηλαδή όχι λιγότερο ευνοϊκή από επενδυτές και επενδύσεις τρίτων χωρών (άρθρο 8.7 *Μεταχείριση του μάλλον ευνοούμενου κράτους CETA*). Απαγορεύεται η απαίτηση συγκεκριμένης ιθαγένειας για ανώτερα διοικητικά στελέχη ή μέλη διοικητικού συμβουλίου (άρθρο 8.8 *Ανώτερα διοικητικά στελέχη και διοικητικά συμβούλια CETA*).

Εξασφαλίζεται ότι ρυθμίσεις για την προστασία της δημόσιας υγείας, για την ασφάλεια, το περιβάλλον ή τη δημόσια ηθική, την κοινωνική προστασία ή την προστασία των καταναλωτών ή την προώθηση και προστασία της πολιτιστικής πολυμορφίας δεν παραβιάζουν υποχρεώσεις ως προς την προστασία των επενδύσεων (ΤΜΗΜΑ Δ

Προστασία των επενδύσεων άρθρο 8.9 *Επενδυτικά και ρυθμιστικά μέτρα* CETA). Συμφωνείται η δίκαιη και ισότιμη μεταχείριση και πλήρη προστασία και ασφάλεια επενδυτών και καλυπτόμενων επενδύσεων με την υποχρέωση του κράτους υποδοχής να απέχει από μέτρα που συνιστούν αρνησιδικία, ουσιώδη παραβίαση της προσήκουσας διαδικασίας, πρόδηλη αυθαιρεσία, διάκριση για προδήλως παράνομους λόγους, καταχρηστική μεταχείριση και παραβίαση τυχόν άλλων στοιχείων της υποχρέωσης για δίκαιη και ισότιμη μεταχείριση (άρθρο 8.10 *Μεταχείριση των επενδυτών και των καλυπτόμενων επενδύσεων* CETA). Προβλέπεται μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή εν συγκρίσει με εγχώριους ή τρίτους επενδυτές σε περίπτωση αποζημίωσης για απώλεια λόγω ένοπλης σύγκρουσης, εμφύλιας σύρραξης, κατάστασης έκτακτης ανάγκης ή φυσικής καταστροφής στο έδαφός του (άρθρο 8.11 *Αποζημίωση για απώλειες* CETA).

Η δε απαλλοτρίωση δεν επιτρέπεται εκτός για σκοπό δημοσίου συμφέροντος, σύμφωνα με τη δέουσα νομική διαδικασία, κατά τρόπο που δεν εισάγει διακρίσεις και με καταβολή άμεσης, επαρκούς και αποτελεσματικής αποζημίωσης (άρθρο 8.12 *Απαλλοτρίωση* CETA). Κατοχυρώνεται η ελεύθερη πραγματοποίηση μεταφορών σε σχέση με την επένδυση μεταξύ των οποίων εισφορές σε κεφάλαιο, κέρδη, μερίσματα, τόκοι, κεφαλαιακή υπεραξία, πληρωμές δικαιωμάτων, έξοδα διαχείρισης, δαπάνες τεχνικής βοήθειας και άλλες δαπάνες, έσοδα από πώληση ή ρευστοποίηση, πληρωμές που πραγματοποιούνται βάσει σύμβασης ή σύμφωνα με τα άρθρα 8.11 και 8.12, αποδοχές και άλλες αμοιβές αλλοδαπού προσωπικού και καταβολή αποζημίωσης (άρθρο 8.13 *Μεταφορές* CETA). Αναγνωρίζεται το δικαίωμα της υποκατάστασης του επενδυτή ως προς τα δικαιώματα του που απορρέουν από την επένδυση από τρίτο μέρος ή οργανισμό του βάσει εγγύησης ή ασφαλιστήριου συμβολαίου (άρθρο 8.14 *Υποκατάσταση* CETA).

Οι διατάξεις περί εγκατάστασης επενδύσεων και μη διακριτικής μεταχείρισης δεν ισχύουν σε σχέση με υφιστάμενα μη συμβατά μέτρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εθνικής κυβέρνησης, επαρχιακής ή περιφερειακής διοικητικής αρχής και τοπικής διοικητικής αρχής, που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I *Επιφυλάξεις για τα υφιστάμενα μέτρα και τις δεσμεύσεις ελευθέρωσης* του Παραρτήματος/Annex 8 της Συμφωνίας. Η Συμφωνία προωθεί τις επενδύσεις μεταξύ ΕΕ-Καναδά διασφαλίζοντας ταυτόχρονα το δικαίωμα των χωρών να ρυθμίζουν χάριν του δημοσίου συμφέροντος.

Η Ελλάδα έχει εκφράσει επιφύλαξη ως προς την εθνική μεταχείριση και την πρόσβαση στην αγορά για επενδύσεις από αλλοδαπά φυσικά ή νομικά πρόσωπα με σκοπό την αγορά

ακίνητης περιουσίας σε παραμεθόριες περιοχές για τις οποίες απαιτεί άδεια του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (Ν. 1892/1990).

Επιφύλαξη υπάρχει από τη χώρα μας επίσης ως προς την εθνική μεταχείριση και την πρόσβαση στην αγορά για επενδύσεις και διασυνοριακές συναλλαγές στον τομέα των νομικών υπηρεσιών για τις οποίες απαιτεί υπηκοότητα κράτους μέλους του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) ή της Ελβετικής Συνομοσπονδίας και νομικές μορφές που επιτρέπονται δυνάμει του εθνικού δικαίου (άρθρο 3 ΝΔ 3026/1954, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 2 του ΠΔ 172/1989 και αντικαταστάθηκε με το άρθρο 6 *Προϋποθέσεις δικηγορικής ιδιότητας – Κωλύματα* του ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Α' *Γενικό Μέρος* Ν. 4194/2013). Ο ΕΟΧ δημιουργήθηκε το 1994 για την επέκταση των διατάξεων περί εσωτερικής αγοράς της ΕΕ στις χώρες της ΕΖΕΣ συμπεριλαμβανομένης της Ελβετίας, η οποία υπέγραψε την σχετική Συμφωνία, αλλά δεν την κύρωσε (Bartczak, K & Garcés de los Fayos, F, 2017, σ. 1).

Η Ελλάδα επιπλέον έχει εκφράσει επιφύλαξη ως προς την εθνική μεταχείριση και την πρόσβαση στην αγορά για επενδύσεις παροχής υπηρεσιών λιανικής πώλησης φαρμακευτικών προϊόντων και ειδικών ιατρικών προϊόντων στο κοινό για τις οποίες απαιτεί ιθαγένεια κράτους μέλους της ΕΕ (Ν. 5607/1932, όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 1963/1991 και το Ν. 3918/2011).

Συν τοις άλλοις, η χώρα μας επιφυλάσσεται ως προς την εθνική μεταχείριση και την ανώτερη διοίκηση και τα διοικητικά συμβούλια για επενδύσεις σε ιδιωτικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όπου απαιτεί διδάσκοντες, ιδιοκτήτες και πλειοψηφία των μελών του διοικητικού συμβουλίου να έχουν ιθαγένεια κράτους μέλους της ΕΕ (ΑΝ 2545/1940, ΑΝ 284/1968, Ν. 682/1977 και ΠΔ 211/1994, όπως τροποποιήθηκε από το ΠΔ 394/1997).

Επιπροσθέτως, η Ελλάδα διατηρεί επιφύλαξη ως προς την εθνική μεταχείριση και την πρόσβαση στην αγορά για επενδύσεις σε υπηρεσίες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όπου αφενός η ανώτατη εκπαίδευση είναι δημόσια (άρθρο 16 παρ. 5 Συντάγματος της Ελλάδας και Ν. 3549/2007) και αφετέρου επιτρέπεται σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα με μόνιμη εγκατάσταση στην ΕΕ η ίδρυση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που δεν εντάσσονται στην ανώτατη εκπαίδευση (Ν. 3696/2008).

Η χώρα μας τηρεί επιφύλαξη και ως προς την εθνική μεταχείριση, την πρόσβαση στην αγορά και τις υποχρεώσεις για επενδύσεις στην ποντοπόρο ναυτιλία όπου απαιτεί για νηολόγηση ποντοπόρου πλοίου η διαχείριση του να ασκείται στην Ελλάδα και να ανήκει σε ποσοστό άνω του 50 % σε νομικά ή φυσικά πρόσωπα ιθαγένειας κράτους μέλους του ΕΟΧ (άρθρο 5 *Εθνικότητας του πλοίου* ΝΔ 187/1973, όπως τροποποιήθηκε από το ΠΔ 11/2000).

Επιφύλαξη έχει η Ελλάδα και ως προς την πρόσβαση στην αγορά για επενδύσεις παροχής υπηρεσιών διακίνησης φορτίων στις ζώνες λιμένος όπου διατηρεί κρατικό μονοπώλιο (ΚΑΝΔ).

Έπειτα, η χώρα μας επιφυλάσσεται και ως προς την εθνική μεταχείριση και τη μεταχείριση μάλλον ευνοούμενου κράτους για επενδύσεις στον τομέα των υπηρεσιών οδικών εμπορευματικών μεταφορών, όπου απαιτεί αμοιβαιότητα για τη χορήγηση ειδικής άδειας οδικού μεταφορέα εμπορευμάτων και οι επιχειρήσεις του κλάδου με έδρα στην Ελλάδα να χρησιμοποιούν μόνον οχήματα ταξινομημένα στην ημεδαπή (Ν. 3887/2010, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 5 *Ρυθμίσεις επειγόντων θεμάτων Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων* του Ν. 4038/2012).

Παρομοίως, οι διατάξεις περί εγκατάστασης επενδύσεων και μη διακριτικής μεταχείρισης δεν ισχύουν σε σχέση με γενικό ή ειδικό τομέα ή δραστηριότητες, όπως ορίζονται στο Παράρτημα II *Επιφυλάξεις για μελλοντικά μέτρα* του Παραρτήματος/Annex 9 της Συμφωνίας. Η Ελλάδα επιφυλάσσεται του δικαιώματος ως προς την πρόσβαση στην αγορά, την εθνική μεταχείριση, τις απαιτήσεις επιδόσεων, την ανώτερη διοίκηση και τα διοικητικά συμβούλια να θεσπίζει ή να διατηρεί κάθε μέτρο που αφορά επενδύσεις στην παροχή ιδιωτικά χρηματοδοτούμενων κοινωνικών υπηρεσιών πέραν των υπηρεσιών που συνδέονται με τα αναρρωτήρια, τα άσυλα και τους οίκους ευγηρίας. Με την επιφύλαξη των διατάξεων περί μεταχείρισης των επενδυτών και των καλυπτόμενων επενδύσεων και απαλλοτρίωσης, δεν επιτρέπεται να θεσπίζονται από την ημερομηνία έναρξης της Συμφωνίας μέτρα που καλύπτονται από το Παράρτημα II και απαιτούν πώληση ή διάθεση της επένδυσης λόγω ιθαγένειας του επενδυτή.

Στα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, επιτρέπεται η παρέκκλιση λόγω της Συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights TRIPS) του ΠΟΕ

τόσο ως προς τις Απαιτήσεις επιδόσεων, που προβλέπουν μεταφορά τεχνολογίας, διαδικασίας παραγωγής ή άλλων αποκλειστικών γνώσεων σε φυσικό πρόσωπο ή επιχείρηση στο έδαφός του κράτους υποδοχής της επένδυσης (άρθρο 8.5 παράγραφος 1 στοιχείο στ) CETA) όσο και ως προς την εθνική μεταχείριση και μεταχείριση του μάλλον ευνοούμενου κράτους (άρθρα 8.6 και 8.7 CETA). Η Συμφωνία TRIPS κυρώθηκε με το Ν. 2290/1995. Οι διατάξεις περί εγκατάστασης επενδύσεων και μη διακριτικής μεταχείρισης δεν ισχύουν για συμβάσεις προμήθειας δημοσίων αρχών και επιδοτήσεις ή κρατική στήριξη για συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών (ΤΜΗΜΑ Ε *Επιφυλάξεις και εξαιρέσεις* άρθρο 8.15 *Επιφυλάξεις και εξαιρέσεις CETA*).

Τα συμβαλλόμενα μέρη δύνανται να αρνούνται να χορηγούν οφέλη σε επενδυτές και επενδύσεις των μερών, των οποίων η επιχείρηση ανήκει ή ελέγχεται από επενδυτή τρίτης χώρας, ή όταν διατηρούν τα μέρη μέτρα σε σχέση με τρίτη χώρα για λόγους διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και τα οφέλη στην επιχείρηση θα καταστρατηγούσαν τα μέτρα αυτά (άρθρο 8.16 *Αρνηση χορήγησης των οφελών CETA*). Καθιερώνεται παρέκκλιση από τις διατάξεις εθνικής μεταχείρισης και μεταχείρισης του μάλλον ευνοούμενου κράτους, με τη δυνατότητα του κράτους υποδοχής να απαιτεί από τον επενδυτή να παρέχει πληροφορίες για την επένδυση του για ενημερωτικούς ή στατιστικούς σκοπούς (άρθρο 8.17 *Τυπικές απαιτήσεις CETA*).

II. Επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών

Αναγνωρίζεται το δικαίωμα του επενδυτή ενός μέρους να υποβάλει αξιώσεις σε δικαστήριο που συστήνεται γι' αυτό το σκοπό για παραβιάσεις από άλλο συμβαλλόμενο μέρος υποχρέωσης βάσει των διατάξεων περί μη διακριτικής μεταχείρισης και προστασίας των επενδύσεων. Αξιώσεις σχετικά με την αναδιάρθρωση χρέους υποβάλλονται σύμφωνα με το Παράρτημα 8-B *ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ* του Μέρους/Part 3/3 του Παραρτήματος/Annex 2 της Συμφωνίας όπου ως εφαρμοστέο δίκαιο ορισμένου χρεωστικού τίτλου νοείται το εθνικό δίκαιο που διέπει τον εν λόγω χρεωστικό τίτλο (ΤΜΗΜΑ ΣΤ *Επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών*, άρθρο 8.18 *Πεδίο εφαρμογής CETA*). Ακόμη και σε περίπτωση εκκρεμοδικίας, υπάρχει η δυνατότητα να επιλυθεί η διαφορά με φιλικό τρόπο μέσω διαβουλεύσεων (άρθρο 8.19

Διαβουλεύσεις CETA). Η διαμεσολάβηση λαμβάνει χώρα σύμφωνα με τους κανόνες που έχουν συμφωνήσει τα μέρη λαμβάνοντας υπόψη τυχόν κανόνες της που έχει εγκρίνει η επιτροπή υπηρεσιών και επενδύσεων. Οι διάδικοι διορίζουν επίσης διαμεσολαβητή ή ζητούν το διορισμό του από τον Γενικό Γραμματέα του ICSID (άρθρο 8.20 *Διαμεσολάβηση CETA*).

Αν παρέλθουν 90 ημέρες από την υποβολή αιτήματος διαμεσολάβησης χωρίς επίλυση της διαφοράς και το αίτημα αφορά εικαζόμενη παράβαση της Συμφωνίας από την ΕΕ ή κράτος μέλος της, ο επενδυτής παραδίδει δήλωση στην Ένωση με την οποία ζητά τον προσδιορισμό του καθ' ου (άρθρο 8.21 *Προσδιορισμός του καθ' ου για διαφορές με την Ευρωπαϊκή Ένωση ή τα κράτη μέλη της CETA*). Η κήρυξη αρμοδιότητας του Δικαστηρίου της Συμφωνίας, απαιτεί ο επενδυτής να αποσύρει ή να ματαιώσει υφιστάμενη διαδικασία ενώπιον δικαστηρίου βάσει του εγχώριου ή του διεθνούς δικαίου και να παραιτηθεί από το δικαίωμα να κινήσει διαδικασία ενώπιον δικαστηρίου βάσει του εγχώριου ή του διεθνούς δικαίου για αξίωση λόγω παράβασης που αναφέρεται στην αξίωση του (άρθρο 8.22 *Διαδικαστικές και άλλες απαιτήσεις για την υποβολή αξίωσης στο δικαστήριο CETA*). Η υποβολή μιας αξίωσης στο Δικαστήριο γίνεται με βάση είτε τη σύμβαση ICSID και τον εσωτερικό κανονισμό για τη διαδικασία διαιτησίας, είτε τους κανόνες ICSID για την πρόσθετη διευκόλυνση, όταν δεν ισχύουν οι προϋποθέσεις για την προηγούμενη διαδικασία, είτε τους κανόνες διαιτησίας της UNCITRAL είτε άλλους κανόνες, αλλά στην τελευταία περίπτωση με συμφωνία των μερών (άρθρο 8.23 *Υποβολή αξίωσης στο δικαστήριο CETA*).

Η σύμβαση ICSID, ήτοι *Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and nationals of other States* κυρώθηκε με τον AN 608/1968. Οι δε κανόνες διαιτησίας της UNCITRAL έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο με το Ν. 2735/1999 *Διεθνής Εμπορική Διαιτησία*. Αν υποβληθεί αξίωση με βάση άλλη διεθνή συμφωνία, το Δικαστήριο, αφού ακούσει τα διάδικα μέρη, μπορεί υπό προϋποθέσεις είτε να αναστείλει τη διαδικασία είτε να λάβει υπόψη τις διαδικασίες της άλλης συμφωνίας στη δικαιοδοτική του κρίση (άρθρο 8.24 *Διαδικασίες βάσει άλλης διεθνούς συμφωνίας CETA*). Η συγκατάθεση του καθ' ου για την επίλυση της διαφοράς από το Δικαστήριο γίνεται σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 25 του Κεφαλαίου II περί Δικαιοδοσίας του Διεθνούς Κέντρου Διακανονισμού των Διαφορών εξ' Επενδύσεων (*International Centre for Settlement of Investment Disputes*) της σύμβασης ICSID, του Κεφαλαίου II των

κανόνων ICSID για την πρόσθετη διευκόλυνση σε ό,τι αφορά τη γραπτή συγκατάθεση των διάδικων μερών και του άρθρου 2 της σύμβασης της Νέας Υόρκης σχετικά με τη σύναψη γραπτής συμφωνίας. Η τελευταία κυρώθηκε με το ΝΔ 4220/1961 (άρθρο 8.25 *Συγκατάθεση για την επίλυση της διαφοράς από το δικαστήριο CETA*). Υφίσταται δε υποχρέωση των διαδίκων να ενημερώνουν αλλήλους και το δικαστήριο για τυχόν χρηματοδότηση από τρίτο μέρος (άρθρο 8.26 *Χρηματοδότηση από τρίτο μέρος CETA*). Επί των αξιώσεων των μερών αποφαινεται το Δικαστήριο το οποίο συγκροτείται μετά από το διορισμό των δεκαπέντε μελών του από τη μεικτή επιτροπή της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας.

Εκ των μελών του Δικαστηρίου, πέντε είναι Ευρωπαίοι υπήκοοι, πέντε Καναδοί υπήκοοι και πέντε υπήκοοι τρίτων χωρών με δυνατότητα αυξομείωσης του αριθμού τους. Τα προσόντα των Δικαστών είναι αυτά που απαιτούνται για την άσκηση του δικαστικού λειτουργήματος στη χώρα τους ή να είναι νομικοί κύρους. Απαιτείται πείρα στο δημόσιο διεθνές δίκαιο, ενώ επιθυμητά προσόντα είναι οι εξειδικευμένες γνώσεις του διεθνούς επενδυτικού δικαίου, του διεθνούς εμπορικού δικαίου και της επίλυσης διαφορών διεθνών επενδυτικών ή εμπορικών συμφωνιών. Η θητεία τους είναι πενταετής δυνάμενη να ανανεωθεί μια φορά. Εντούτοις, ειδικά για επτά από τα μέλη του δικαστηρίου, που θα διοριστούν μετά τη θέση σε ισχύ της Συμφωνίας, η θητεία θα διαρκέσει έξι χρόνια. Το δικαστήριο διαρθρώνεται σε τμήματα των τριών μελών, ενός ιθαγενή ΕΕ, ενός ιθαγενή Καναδά και ενός ιθαγενή τρίτης χώρας. Η προεδρία του τμήματος ασκείται από τον τελευταίο δικαστή. Ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος του δικαστηρίου είναι και αυτοί μέλη υπήκοοι τρίτων χωρών. Οι διάδικοι μπορούν να επιλέξουν η υπόθεση τους να εκδικαστεί όχι από τριμελή, αλλά από μονομελή σύνθεση που θα συγκροτείται σε αυτή την περίπτωση από μέλος υπήκοο τρίτης χώρας.

Γραμματεία του δικαστηρίου είναι η αντίστοιχη του Διεθνούς Κέντρου Διακανονισμού των Διαφορών εξ' Επενδύσεων (ICSID). Εάν η μεικτή επιτροπή δεν πραγματοποιήσει τους διορισμούς των μελών του δικαστηρίου, ο Γενικός Γραμματέας του ICSID μετά από αίτημα διαδίκου διορίζει από τις υφιστάμενες υποψηφιότητες τμήμα τριμελούς ή εάν τα μέρη το ζητήσουν μονομελούς σύνθεσης με πρόεδρο υπήκοο τρίτης χώρας εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά (άρθρο 8.27 *Σύσταση του δικαστηρίου CETA*). Για την επανεξέταση των υποθέσεων συγκροτείται δευτεροβάθμιο δικαστήριο προκειμένου να αποφανθεί επί σφαλμάτων στην εφαρμογή ή ερμηνεία του δικαίου, επί προδήλων

σφαλμάτων ως προς τα πραγματικά περιστατικά καθώς και επί λόγων του άρθρου 52 της σύμβασης ICSID (ελάττωμα στη σύνθεση, υπέρβαση εξουσίας, δωροδοκία μέλους του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, βαριά παράβαση θεμελιώδους διαδικαστικού κανόνα και έλλειψη αιτιολογίας απόφασης). Το Εφετείο εξετάζει την υπόθεση σε τριμελή σύνθεση με τα μέλη να διορίζονται από τη μεικτή επιτροπή τυχαία και με τα ίδια τυπικά προσόντα με τα μέλη του δικαστηρίου α' βαθμού.

Η λειτουργία του Εφετείου ελέγχεται από την επιτροπή υπηρεσιών και επενδύσεων, ενώ τα διάδικα μέρη δύνανται να εφεσιβάλλουν τη διαιτητική απόφαση του Δικαστηρίου εντός 90 ημερών από την έκδοση της ενώπιον του Εφετείου και η διαιτητική απόφαση του τελευταίου θεωρείται οριστική (άρθρο 8.28 *Εφετείο*). Σε περίπτωση που τα μέρη επιδιώκουν τη σύσταση πολυμερούς μηχανισμού με συμμετοχή άλλων εμπορικών εταιρών, η μεικτή επιτροπή της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας εκδίδει απόφαση και εφαρμόζει μεταβατικές διατάξεις για τη σύσταση πολυμερούς επενδυτικού δικαστηρίου και δευτεροβάθμιου μηχανισμού (άρθρο 8.29 *Σύσταση πολυμερούς επενδυτικού δικαστηρίου και δευτεροβάθμιου μηχανισμού CETA*). Κατοχυρώνεται η ανεξαρτησία των μελών του δικαστηρίου, δεν πρέπει να λαμβάνουν οδηγίες από οργανισμό ή δημόσια αρχή για την εκάστοτε διαφορά, ακολουθούν τους κανόνες σύγκρουσης συμφερόντων διεθνούς διαιτησίας του Διεθνούς Δικηγορικού Συλλόγου (International Bar Association, 2014) και απαγορεύεται μετά το διορισμό τους να έχουν θέση συμβούλου ή εμπειρογνώμονος ή μάρτυρα σε εκκρεμή ή νέα επενδυτική υπόθεση ενός μέρους βάσει της CETA ή άλλης διεθνούς συμφωνίας.

Όταν οι διάδικοι κρίνουν ότι υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων μέλους του δικαστηρίου μπορούν να προκαλέσουν απόφαση από τον Πρόεδρο του διεθνούς δικαστηρίου ως προς τις αιτιάσεις τους (άρθρο 8.30 *Δεοντολογία CETA*). Το Δικαστήριο ερμηνεύει τη Συμφωνία βασισμένο στη σύμβαση της Βιέννης και το διεθνές δίκαιο. Η Ελλάδα έχει κυρώσει τη σύμβαση αυτή με το ΝΔ 402/1974. Μπορεί εντούτοις να λάβει το εθνικό δίκαιο των διαδίκων ως πραγματικό γεγονός. Σε σοβαρά ερμηνευτικά ζητήματα, η επιτροπή υπηρεσιών και επενδύσεων δύναται να προτείνει στη μεικτή επιτροπή την υιοθέτηση ερμηνειών της Συμφωνίας, οι οποίες σε περίπτωση που εγκριθούν, είναι δεσμευτικές για το δικαστήριο (άρθρο 8.31 *Εφαρμοστέο δίκαιο και ερμηνεία CETA*). Υπάρχει μάλιστα η δυνατότητα εντός 30 ημερών μετά τη σύσταση του δικαστηρίου και

πριν την πρώτη του συνεδρίαση, ο καθ'ού να υποβάλλει ένσταση κατά των αξιώσεων του αντιδίκου λόγω έλλειψης εμφανούς νομικής αξίας τους.

Το δικαστήριο αναστέλλει τη διαδικασία εξέτασης της ουσίας των αξιώσεων, δίνει χρονοδιάγραμμα στους διαδίκους να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους και εκδίδει απόφαση επί της ενστάσεως κατά την πρώτη του συνεδρίαση ή αμέσως μετά (άρθρο 8.32 *Αξιώσεις που στερούνται εμφανώς νομικής αξίας CETA*). Το δικαστήριο εξετάζει και αποφαινεται με τη μορφή προδικαστικού ερωτήματος και άλλη ένσταση για νομικά αβάσιμες απαιτήσεις να υποβληθούν σε διαιτητική διαφορά (άρθρο 8.33 *Νομικά αβάσιμες απαιτήσεις CETA*). Προβλέπεται η δυνατότητα του δικαστηρίου να διατάζει προσωρινά μέτρα για προστασία κάποιου διαδίκου ή για την πλήρη εφαρμογή της δικαιοδοσίας του (άρθρο 8.34 *Προσωρινά μέτρα προστασίας CETA*).

Ματαίωση της διαδικασίας επέρχεται όταν ο επενδυτής μετά την υποβολή της αξίωσης δεν λάβει μέτρα εντός 180 συνεχόμενων ημερών ή το χρονικό διάστημα που συμφωνήσουν ενδεχομένως τα διάδικα μέρη. Τότε το δικαστήριο μετά από κοινοποίηση του καθ'ού, εκδίδει απόφαση που λαμβάνει γνώση της ματαίωσης και παύει η δικαιοδοσία του (άρθρο 8.35 *Ματαίωση CETA*). Ως προς τους διαδικαστικούς κανόνες, οι αρχές διαφάνειας της UNCITRAL (UNCITRAL Rules on Transparency in Treaty-based Investor-State Arbitration) με τροποποιήσεις ισχύουν. (άρθρο 8.36 *Διαφάνεια των διαδικασιών CETA*). Καθιερώνεται η μέριμνα των διαδίκων για την προστασία των εμπιστευτικών ή προστατευόμενων πληροφοριών των εγγράφων (άρθρο 8.37 *Ανταλλαγή πληροφοριών CETA*). Μη διάδικοι μπορούν να υποβάλλουν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου (άρθρο 8.38 *Μη διάδικο μέρος CETA*).

Με την οριστική διαιτητική απόφαση είναι δυνατόν να επιβληθούν σε βάρος του καθ'ού, χωριστά ή σωρευτικά χρηματική αποζημίωση ομού με αναλογούντες τόκους, καθώς και επιστροφή περιουσιακών στοιχείων (άρθρο 8.39 *Οριστική διαιτητική απόφαση CETA*). Δεν επιτρέπεται εξάλλου συμψηφισμός της αποζημίωσης από τυχόν άλλη αποκατάσταση του επενδυτή από ασφάλιση ή εγγύηση (άρθρο 8.40 *Αποζημίωση ή άλλη μορφή αποκατάστασης CETA*). Οι διαιτητικές αποφάσεις δεσμεύουν τα διάδικα μέρη αναφορικά με τη συγκεκριμένη υπόθεση και υποχρεούνται προς συμμόρφωση υπό ορισμένες διαδικαστικές προϋποθέσεις (άρθρο 8.41 *Εκτέλεση των διαιτητικών αποφάσεων CETA*). Τα διάδικα μέρη έχουν δικαίωμα για τη διευθέτηση της διαφοράς να έχουν άτυπες συναντήσεις, αλλά δεν δικαιούνται να υποβάλλουν αξίωση σε διεθνές επίπεδο για ήδη

υποβληθείσα στο δικαστήριο αξίωση παρά μόνο αν ο αντίδικος δε συμμορφώνεται με σχετική διαιτητική απόφαση (άρθρο 8.42 *Ρόλος των μερών CETA*).

Στο δικαστήριο προβλέπεται σύσταση τμήματος σώρευσης το οποίο επιλαμβάνεται αιτημάτων σώρευσης δυο ή περισσότερων αξιώσεων με κοινό νομικό ή πραγματικό ζήτημα (άρθρο 8.43 *Σώρευση CETA*). Κώδικας δεοντολογίας των μελών του δικαστηρίου εγκρίνεται από την επιτροπή υπηρεσιών και επενδύσεων, η οποία λειτουργεί ως φόρουμ διαβουλεύσεων (άρθρο 8.44 *Επιτροπή υπηρεσιών και επενδύσεων CETA*). Οι διατάξεις επίλυσης επενδυτικών διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών δεν ισχύουν στην περίπτωση του Παραρτήματος 8-Γ *ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ* του Μέρους/Part 3/3 του Παραρτήματος/Annex 2 της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας (άρθρο 8.45 *Εξαίρεση CETA*).

ΜΕΡΟΣ Ε΄ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΤΗΣ CETA ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Η Συμφωνία ΕΕ-Καναδά ήδη από την περίοδο των διαπραγματεύσεων έχει γίνει αντικείμενο έντονου προβληματισμού, διότι από τότε ήταν εμφανής η δυναμική της στη διαμόρφωση νέου θεσμικού πλαισίου στο διεθνές επενδυτικό δίκαιο και αποτελεί τη μόνη μεγάλη εμπορική και οικονομική συμφωνία (mega-regional trade agreement) που είναι στο στάδιο της προσωρινής εφαρμογής αυτήν την στιγμή σε παγκόσμιο επίπεδο. Πριν την ψήφιση της από την Ευρωβουλή, διενεργήθηκε ψηφοφορία για το αν πρέπει να εισαχθεί η CETA στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αποφανθεί για τη νομιμότητα της. Το υπ' αριθμόν Β8-1220/2016 ερώτημα απορρίφθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 23.11.2016 με 418 ψήφους κατά της εισαγωγής, 258 υπέρ και 22 αποχές (STOP TTIP CETA TiSA Ελλάδας - Για μια Αλληλέγγυα και Δημοκρατική Ευρώπη, σε έναν κόσμο δίκαιου εμπορίου 25.11.2016, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση την 01.10.2017).

Εντούτοις, μετά τη γνωμοδότηση 2/15 της Ολομέλειας του ΔΕΕ της 16ης Μαΐου 2017 για τη Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας της Σιγκαπούρης, το Βασίλειο του Βελγίου προσέφυγε στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ, που ορίζει ότι: «Ένα κράτος μέλος, το

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο ή η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει από το Δικαστήριο να γνωμοδοτήσει εάν η σχεδιαζόμενη συμφωνία είναι συμβατή με τις Συνθήκες. Εάν η γνώμη του Δικαστηρίου είναι αρνητική, η σχεδιαζόμενη συμφωνία μπορεί να τεθεί σε ισχύ μόνο εφόσον τροποποιηθεί, ή εάν αναθεωρηθούν οι Συνθήκες» (Χριστιανός, Β & Περάκης, Μ 2010, σ. 216). Η βελγική αίτηση προς γνωμοδότηση αφορά τη συμβατότητα του Τμήματος ΣΤ *Επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών* του Κεφαλαίου 8 *ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ* της CETA με τις Ευρωπαϊκές Συνθήκες περιλαμβανομένων των βασικών δικαιωμάτων. Πιο εμπεριστατωμένα, το Βέλγιο ερωτά τη γνώμη του ΔΕΕ για τη συμβατότητα του Συστήματος δικαστικής επίλυσης διαφορών κράτους και επενδυτών / Investment Court System (ICS) που συγκροτείται από το Δικαστήριο και το Εφετείο της CETA με:

1. την αποκλειστική αρμοδιότητα του ΔΕΕ (πρώην ΔΕΚ) να ερμηνεύει τους κανόνες του ενωσιακού δικαίου σε τελευταίο βαθμό, που μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να διατυπώσουν αντίθετη κρίση (Μέμη, Μ 2015, σ. 13),
2. τη γενική αρχή της ισότητας (Κεφάλαιο III *ΙΣΟΤΗΤΑ* του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης) και του αμέσου αποτελέσματος του Δικαίου της ΕΕ, όπως είχε ήδη διαμορφωθεί νομολογιακά από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Θανάσουλας, Σ 2016, σ. 3),
3. το δικαίωμα προσφυγής στα δικαστήρια και
4. το δικαίωμα σε μια ανεξάρτητη και αμερόληπτη δικαστική εξουσία (άρθρο 47 *Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου* του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Ειδικότερα σχετικά με τη συμβατότητα του Συστήματος δικαστικής επίλυσης διαφορών κράτους και επενδυτών με το τελευταίο δικαίωμα, η βελγική κυβέρνηση επιθυμεί μια γνωμοδότηση ως προς τις ακόλουθες πτυχές:

- τους όρους αποζημίωσης των μελών του Δικαστηρίου και του Εφετείου (Το άρθρο 8.27 *Σύσταση του δικαστηρίου* CETA αφήνει τη διακριτική ευχέρεια στη μεικτή επιτροπή της Συμφωνίας για τον καθορισμό της πάγιας μηνιαίας αμοιβής (retainer fee) ή τακτικού μισθού των μελών του Δικαστηρίου, ενώ τη διαχείριση του λογαριασμού την έχει ένα μη ενωσιακό ή εθνικό όργανο, η Γραμματεία του

ICSID. Ακολούθως το άρθρο 8.28 *Εφετείο* CETA αφήνει τη διακριτική ευχέρεια στη μεικτή επιτροπή της Συμφωνίας για τον καθορισμό της αμοιβής των μελών του Εφετείου),

- το διορισμό των μελών του Δικαστηρίου και του Εφετείου (Τα άρθρα 8.27 και 8.28 της CETA ορίζουν δικαιοδοσία της μεικτής επιτροπής για το διορισμό των μελών του Δικαστηρίου και του Εφετείου),
- την παύση των μελών του Δικαστηρίου και του Εφετείου,
- τις κατευθυντήριες γραμμές του Διεθνούς Δικηγορικού Συλλόγου περί συγκρούσεων συμφερόντων στη διεθνή διαιτησία (άρθρο 30 *Δεοντολογία* CETA) και την εισαγωγή ενός κώδικα δεοντολογίας για τα μέλη του Δικαστηρίου και του Εφετείου (άρθρο 8.44 *Επιτροπή υπηρεσιών και επενδύσεων* CETA),
- τις εξωτερικές επαγγελματικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τις επενδυτικές διαφορές των μελών του Δικαστηρίου και του Εφετείου (Kingdom of Belgium 2017, βλ. δικτυακό τόπο στη βιβλιογραφία, τελευταία προσπέλαση την 01.10.2017).

Σε εθνικό επίπεδο κατατέθηκε προσφυγή τέλη Αυγούστου του 2016 στο Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο για την εξέταση της συμβατότητας πληθώρας διατάξεων της Ολοκληρωμένης Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας ΕΕ-Καναδά με το γερμανικό Σύνταγμα. Ειδικότερα θίγεται η σύσταση μεικτών επιτροπών, η απουσία του σεβασμού της αρχής της προφύλαξης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 191 ΣΛΕΕ για το περιβάλλον, η προσωρινή ισχύς της Συμφωνίας και ο μηχανισμός επίλυσης διαφορών κράτους και επενδυτών (Assemblée nationale 2016, σ. 3).

Σε σχετικό άρθρο του (Pantaleo, L 2017, σ. 163-184) ο Λέκτορας Ευρωπαϊκού Δικαίου του Πανεπιστημίου Εφαρμοσμένης Επιστήμης της Χάγης Luca Pantaleo θεωρεί το Σύστημα δικαστικής επίλυσης διαφορών κράτους και επενδυτών της Συμφωνίας (CETA ICS) τον πιο εξελιγμένο μηχανισμό επίλυσης επενδυτικών διαφορών ως τις ημέρες μας. Μέσα από μια συγκριτική προσέγγιση με τις διμερείς και πολυμερείς επενδυτικές συμφωνίες καταλήγει στις παρακάτω παρατηρήσεις:

α) Ως προς το χρονικό περιθώριο υποβολής αξιώσεων ενώπιον διαιτητικού δικαστηρίου

Σε αντίθεση με τις διμερείς συμφωνίες όπου ο επενδυτής μπορεί να προσφύγει σε διαιτησία σχεδόν οποτεδήποτε τηρώντας συνήθως μια εξάμηνη προθεσμία αναμονής από την ημερομηνία που έλαβε χώρα η έγερση της εικαζόμενης αξίωσης από ένα μέρος μέχρι

την υποβολή του αιτήματος αξίωσης σε ένα εθνικό ή διεθνές δικαστήριο, η CETA είναι περιοριστική θέτοντας αυστηρές προθεσμίες. Το αίτημα για διαβουλεύσεις πρέπει να υποβληθεί εντός 3 ετών από την στιγμή που ο επενδυτής έλαβε ή έπρεπε να λάβει γνώση για πρώτη φορά της εικαζόμενης παράβασης ή εντός 2 ετών από την στιγμή που ο επενδυτής έπαυσε να είναι σε εκκρεμοδικία για την ικανοποίηση των αξιώσεων του ενώπιον άλλης δικαιοδοσίας ή περατώθηκαν οι διαδικασίες με άλλο τρόπο, αλλά σε κάθε περίπτωση όχι μετά την παρέλευση δεκαετίας από το χρονικό σημείο που έλαβε ή έπρεπε να λάβει γνώση της εικαζόμενης παράβασης (άρθρο 8.19 *Διαβουλεύσεις CETA*). Οι δε διάδικοι πρέπει να προσπαθήσουν εντός 60 ημερών από το διορισμό διαμεσολαβητή να επιλύσουν τη διαφορά (άρθρο 8.20 *Διαμεσολάβηση CETA*). Σε κάθε περίπτωση, οι διαβουλεύσεις τεκμαίρεται ότι περατώθηκαν, αν παρέλθουν 90 ημέρες από την υποβολή του αιτήματος για διαβουλεύσεις χωρίς διευθέτηση οπότε ο επενδυτής σε εικαζόμενη διαφορά με την ΕΕ ή κράτος μέλος της παραδίδει στην Ένωση δήλωση για τον προσδιορισμό του καθ'ού (άρθρο 8.21 *Προσδιορισμός του καθ' ου για διαφορές με την Ευρωπαϊκή Ένωση ή τα κράτη μέλη της CETA*). Μόνο όταν παρέλθουν τουλάχιστον 180 ημέρες από την υποβολή αιτήματος για διαβουλεύσεις και τουλάχιστον 90 ημέρες από την υποβολή δήλωσης προσδιορισμού του καθ'ού, μπορεί ο επενδυτής να υποβάλλει αξίωση στο δικαστήριο (άρθρο 8.22 *Διαδικαστικές και άλλες απαιτήσεις για την υποβολή αξίωσης στο δικαστήριο CETA*). Τέτοιος δε καταγισμός χρονικών περιορισμών για την υποβολή μιας αξίωσης δεν συναντάται σε καμιά άλλη επενδυτική σύμβαση πλην της TTIP.

β) Ως προς τις προκαταρκτικές διαδικασίες φιλικής διευθέτησης διαφορών

Ενώ σπάνια σε ευρωπαϊκή BIT κρίνεται απαραίτητη προϋπόθεση για την υποβολή αξίωσης σε δικαστήριο το στάδιο της διαμεσολάβησης, η CETA όχι μόνο το επιβάλλει, αλλά πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα απαγορεύοντας στον προσφεύγοντα να προσδιορίσει στην αξίωση του κάποιο μέτρο που δεν προσδιοριζόταν στο αίτημα του για διαβουλεύσεις (άρθρο 8.22, ό.π., παράγραφος, περίπτωση ε).

γ) Ως προς τη σχέση με άλλες δικαιοδοσίες

Οι ευρωπαϊκές διμερείς επενδυτικές συμφωνίες κατ'ουσίαν δεν περιλαμβάνουν όρους που να ρυθμίζουν τη σχέση της επενδυτικής διαιτησίας με άλλες διευθετήσεις επίλυσης διαφορών με μόνη εξαίρεση την έμμεση παραίτηση από την εξάντληση των εγχώριων ένδικων μέσων λόγω της συνήθους εξάμηνης προθεσμίας αναμονής από την έγερση μιας αξίωσης μέχρι την υποβολή της ενώπιον δικαστηρίου. Αντιθέτως η CETA κρίνεται ιδιαίτερα παρεμβατική καθώς δεν επιτρέπει ούτε παράλληλες ούτε μέλλουσες

διαδικασίες με άλλες δικαιοδοσίες για την ίδια διαφορά που γίνεται προσφυγή στο δικαστήριο της Συμφωνίας. Στο άρθρο 8.22, ό.π., παράγραφος 1, περιπτώσεις στ) και ζ) ορίζεται ότι ένας επενδυτής μπορεί να υποβάλει αξίωση εάν:

στ) αποσύρει ή ματαιώνει τυχόν υφιστάμενη διαδικασία ενώπιον δικαστηρίου βάσει του εγχώριου ή του διεθνούς δικαίου όσον αφορά ένα μέτρο που εικάζεται ότι συνιστά παραβίαση η οποία αναφέρεται στην αξίωσή του· και

ζ) παραιτείται από το δικαίωμά του να προβάλει αξίωση ή να κινησει διαδικασία ενώπιον δικαστηρίου βάσει του εγχώριου ή του διεθνούς δικαίου όσον αφορά ένα μέτρο που εικάζεται ότι συνιστά παραβίαση η οποία αναφέρεται στην αξίωσή του

δ) Ως προς τη διαφάνεια

Σε αντίθεση με τις ευρωπαϊκές BITS η CETA ενσωματώνει τόσο τις αρχές διαφάνειας της UNCITRAL (άρθρο 8.36 *Διαφάνεια των διαδικασιών CETA*) όσο και τη συμμετοχή μη διαδίκων ενώπιον του δικαστηρίου (άρθρο 8.38 *Μη διάδικο μέρος CETA*).

ε) Ως προς το περιεχόμενο της οριστικής διαιτητικής απόφασης

Ενώ οι ευρωπαϊκές διμερείς συμφωνίες σιωπούν ως προς το περιεχόμενο της διαιτητικής απόφασης πέραν της δεσμευτικότητας της έναντι των μερών, η CETA περιγράφει τις ρυθμίσεις που διέπουν το περιεχόμενο της (άρθρο 8.39 *Οριστική διαιτητική απόφαση CETA*).

στ) Ως προς τη θέσπιση ενός Εφετείου

Εφαρμόζεται στη CETA ο θεσμός του δευτεροβάθμιου διαιτητικού δικαστηρίου σε αντίθεση με την παραδοσιακή πρακτική, όπου το δικαίωμα έφεσης αντιπροσωπεύει την εξαίρεση μάλλον παρά τον κανόνα στη διεθνή επιδίκαση επενδυτικών διαφορών.

ζ) Ως προς τη σύνθεση του Δικαστηρίου και του Εφετείου της Συμφωνίας

Στη Συμφωνία γίνεται λεπτομερής αναφορά στη διαδικασία διορισμού των διαιτητών, αναφορά που απουσιάζει στις ευρωπαϊκές διμερείς συμφωνίες, που αφήνουν την επιλογή των διαιτητών κατά κύριο λόγο στη διακριτική ευχέρεια των μερών.

η) Ως προς τη φύση του Συστήματος επίλυσης διαφορών κράτους και επενδυτών

Το ευρύ ρυθμιστικό πλαίσιο του Συστήματος επίλυσης διαφορών της Συμφωνίας ΕΕ-Καναδά θυμίζει περισσότερο δομή τακτικής δικαιοσύνης παρά διαιτητικού δικαστηρίου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία ΕΕ-Καναδά αποτελεί ανεξαρτήτως οπτικής σκοπιάς την πρωτοπόρα και μοναδική μεγάλη περιφερειακή οικονομική συμφωνία που έχει τεθεί σε προσωρινή ισχύ σε παγκόσμιο επίπεδο. Με δεδομένο ότι η ίδια δημιουργεί το μοντέλο για τη νομική προστασία ξένων επενδύσεων σε όλες τις mega-regional trade agreements που ενδεχομένως τεθούν σε ισχύ στο άμεσο μέλλον, αντιλαμβανόμαστε τόσο τη σημασία της όσο και τις αδυναμίες που ενέχει ένα εγχείρημα στην πρώτη του εφαρμογή. Αποδείχθηκε μέσα από τη μελέτη των διμερών επενδυτικών συμφωνιών του Καναδά με χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και από την ανάλυση του ίδιου του κειμένου της Συμφωνίας ότι οι θεσμικές εγγυήσεις που παρέχει η CETA είναι καλύτερες γιατί αφενός μεν προστατεύει την αμοιβαία προώθηση επενδύσεων μεταξύ ΕΕ-Καναδά και αφετέρου δε διατηρεί το ρυθμιστικό δικαίωμα των κρατών να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος. Το χρονοδιάγραμμα της πλήρους θέσης της σε ισχύ εν τούτοις τίθεται εν αμφιβόλω, ιδίως μετά το ερώτημα του Βασιλείου του Βελγίου στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να γνωμοδοτήσει για τη συμβατότητα του Συστήματος δικαστικής επίλυσης διαφορών κράτους και επενδυτών με το ενωσιακό δίκαιο και ενώ ήδη εκκρεμεί από το 2016 προσφυγή στο Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο για το ίδιο ζήτημα μεταξύ άλλων. Σε αυτό το κλίμα, η κύρωση της Συμφωνίας προχωρεί με αργούς ρυθμούς από τα κράτη μέλη της ΕΕ με μόνο τη Λετονία, τη Δανία και την Ισπανία να την έχουν κυρώσει. Όσο όμως καθυστερεί η πλήρης εφαρμογή της τόσο θα συνεχίζεται η οικονομική και πολιτική εξάρτηση του Καναδά από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και η απουσία σημαντικών ευρωπαϊκών επενδύσεων και αντίστοιχα επιρροής σε μία χώρα με ιστορικούς δεσμούς με χώρες της Ένωσης. Δεδομένου ότι το εμπορικό ισοζύγιο εισαγωγών-εξαγωγών με τον Καναδά είναι θετικό για τη χώρα μας, η Ελλάδα φαίνεται να έχει περισσότερους λόγους από άλλες χώρες της Ένωσης να επωφεληθεί από τη Συμφωνία. Σε κάθε περίπτωση, μια αρνητική γνωμοδότηση για τη συμβατότητα της Συμφωνίας με το ενωσιακό δίκαιο πριν την ολοκλήρωση της κύρωσης της από όλες τις χώρες, θα είχε ανυπολόγιστες συνέπειες για την εφαρμογή του όλου εγχειρήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Bartczak, K & Garcés de los Fayos, F 2017, «Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ), η Ελβετία και ο Βορράς» στα *Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Στρασβούργο

Γκλαβίνης, Π 2009, *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΕ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη

Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Οττάβας 2016α, *Εξελίξεις στην οικονομία του Καναδά 2015*, Οττάβα

Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Οττάβας 2016β, *Οικονομικά στοιχεία Καναδά*, Οττάβα

Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Οττάβας 2016γ, *Διμερείς Οικονομικές & Εμπορικές Σχέσεις 2015*, Οττάβα

Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Τορόντο 2017, *Οικονομικό Προφίλ Καναδά 2016*, Τορόντο

Γρίμπας, Χ 2009, *Επίλυση της διαφοράς μεταξύ Καναδά και Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το εμπόριο γενετικά μεταλλαγμένων προϊόντων*, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, Γενικό Προξενείο της Ελλάδος, Τορόντο

Cohn, T 2009, *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία και Πράξη*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα

De Munter, A 2017, «Η διεύρυνση της Ένωσης» στα *Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Στρασβούργο

Economides, S & Wilson, P 2007, *Ο Οικονομικός Παράγοντας στις Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα

Θανάσουλας, Σ 2016, *Η Αρχή του Αμέσου Αποτελέσματος*, Μάθημα: Οι Αρχές της Ενωσιακής Έννομης Τάξης, Κατεύθυνση: Ευρωπαϊκό Δίκαιο, ΠΜΣ Νομικών Διεθνών Σπουδών, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ, Αθήνα

Μέμη, Μ 2015, *Η αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου και η συνταγματική ταυτότητα των κρατών-μελών*, Μάθημα: Συγκριτικό και Ευρωπαϊκό Δημόσιο Δίκαιο, ΠΜΣ Δημοσίου Δικαίου, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ, Αθήνα

Μπρεδήμας, Α 1997, *Οι Διμερείς Συμβάσεις Προστασίας των Ελληνικών Επενδύσεων στα Βαλκάνια και τον Εύξεινο Πόντο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

Στάγκος, Π 2005, *Το νομικό πλαίσιο των διεθνών επενδύσεων*, Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΕ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη

Στάλιας, Σ 1995, *Επενδύσεις – Ανάλυση & Διαχείριση*, Härtling Ελληνικές Οικονομικές Εκδόσεις, Αθήνα

Χριστιανός, Β & **Περάκης**, Μ 2010, *Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Χριστοδουλέα, Α 2016, *Ημέρες Βελγίου – Σεμινάριο για τις οικονομικές και εμπορικές προοπτικές της ολοκληρωμένης Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου ΕΕ-Καναδά (CETA)*, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, Γενικό Προξενείο της Ελλάδος στο Τορόντο, Τορόντο

- ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Assemblée nationale 2016, *Proposition de résolution européenne pour que la France s'oppose à toute application provisoire de l'Accord économique et commercial global avec le Canada et s'assure de sa compatibilité avec les traités de l'UE (N° 4071)*, Paris

Brunet Marks, Α 2016, “The Right to Regulate (Cooperatively)” in *University of Pennsylvania Journal of International Law* (U. Pa. J. Int'l L.), Volume 38, Issue 1, University of Pennsylvania Law School, Penn Law: Legal Scholarship Repository, Philadelphia

Dolle, T & Simoes, B 2016, “Mixed Feelings about “Mixed Agreements” and CETA's Provisional Application” in *European Journal of Risk Regulation* (Eur. J. Risk Reg.), Volume 7 (3/2016), Lexxion Verlagsgesellschaft mbH, Berlin

Dolzer R & Schreuer C 2012, *Principles of International Investment Law* (Second Edition), OUP, Oxford

Draper, P (TEPSA) 2017, *Impacts of the CETA agreement on developing countries* (paper requested by the European Parliament's Committee on Development (DEVE), European Parliament, Brussels

Eschbach, A 2012, *The Ratification Process in EU Member States - A presentation with particular consideration of the TTIP and CETA free trade agreements -*, Institute for Comparative Public Law and International Law, Cologne

European Commission 2004, *Economic and Trade Relations between the European Union and Canada*, Brussels

European Commission & the Government of Canada 2008 *Assessing the costs and benefits of a closer EU - Canada economic partnership*, Brussels

European Free Trade Association 2006, *EFTA Bulletin*, 2-2006, Geneva

Griller, S, Obwexer, W & Vranes, E 2017, *Mega-Regional Trade Agreements: CETA, TTIP, and TiSA - New Orientations for EU External Economic Relations*, OUP, Oxford

International Bar Association 2014, *IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration*, London

International Centre for Trade and Sustainable Development 2017, “EU, Canada Confirm CETA Provisional Application Date” in *Bridges Weekly*, Volume 21, Number 25, Geneva

International Chamber of Commerce 2016, *Mega-Regional Trade Agreements and the Multilateral Trading System*, Paris

Josling, T 2017, *The Rise and Fall of the Mega-Regional Trade Agreements*, Leibniz Institute of Agricultural Development in Transition Economies (IAMO) Forum, Leibniz

Marcovic, A 2015 *Deep integration agreements: the EU-Canada comprehensive economic and trade agreement*, Politecnico di Milano, Milano

Pantaleo, L 2017, “Investment Disputes under CETA: From Gold Standards to Best Practices?” in *European Business Law Review*, Volume 28, Issue 2, Wolters Kluwer N.V., Alphen aan den Rijn

Rosas, A 2017, “The EU and international dispute settlement” in *Europe and the World: A Law Review*, Volume 1, Number 1, UCL Press, London

Schill, S & **Bray**, H 2016, “The Brave New (American) World of International Investment Law: Substantive Investment Protection Standards in Mega-Regionals” in *British Journal of American Legal Studies* (Brit. J. Am. Legal Stud.), Volume 5, Issue 2, De Gruyter Open Ltd., Warsaw

WTO 2015, *Trade Policy Review of Canada*, Geneva

- ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Aegean Marine Petroleum Network Inc. <http://ampni.com>

AGROCAN Inc., Montréal <http://agrocanfood.com>

Air Canada, Montréal <https://aircanada.com>

Air Canada Rouge, Montréal <https://flyrouge.com>

Air Transat, Montréal <https://airtransat.com/el-GR>

Asian Development Bank (ARIC), *Regional Comprehensive Economic Partnership Free Trade Agreement*, Mandaluyong City, Metro Manila
<https://aric.adb.org/fta/regional-comprehensive-economic-partnership>

Association of Southeast Asian Nations, Jakarta, Indonesia <http://asean.org>

Bloomberg LP, *Company Overview of ICS Petroleum Ltd*, NYC
<https://bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapId=6486689>

Bombardier Inc., *BOMBARDIER TRANSPORTATION ΕΛΛΑΣ ΑΕ Εμπορία και Συντήρηση Σιδηροδρομικού Υλικού – Ισολογισμός 31ης Δεκεμβρίου 2013*, Montréal
http://bombardier.com/content/dam/Websites/bombardiercom/Sites/supporting-documents/Bombardier-Transportation-BalanceSheet_2013_Greece_gr.pdf

By **Peter and Paul's**, Vaughan <http://bypeterandpauls.com>

Canadian academics 17.10.2016, *An Open Letter to the Parliament of Wallonia and Belgian Voters on the proposed CETA and its foreign investor protection system*,
<https://gusvanharten.files.wordpress.com/2016/10/canadian-academics-open-letter-on-the-ceta-and-wallonia.pdf>

Coffee Time Ltd., Scarborough <http://coffeetime.com> &
<http://franchiseportal.gr/el/franchisors/71>

ΔΑΑ «Ελευθέριος Βενιζέλος» <http://aia.gr>

Dalkilic, E & Frey C 14.01.2015, *Is Bigger Always Better? What to Expect from Mega-Regional Trade Agreements*, Junge Wissenschaft im Öffentlichen Recht e.V., Hamburg, Germany, <https://juwiss.de/2-2015>

Eldorado Gold Corp., Vancouver <http://eldoradogold.com>

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ ΑΕ, *Παρουσίαση της εταιρίας Ελληνικός Χρυσός* <http://hellas-gold.com/ellinikos-xrysos/chalkidiki>

Eurolife ERB Insurance Group
<https://www.eurolife.gr/el/EurolifeGroup/TheGroup/Group%20structure>

European Commission 2010a, *A Trade SIA relating to the Negotiation of a Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) between the EU and Canada* (Trade 10/B3/B06), Final Inception Report, Brussels
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/december/tradoc_147081.pdf

European Commission, 2010b, *A Trade SIA relating to the Negotiation of a Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) between the EU and Canada* (Trade 10/B3/B06), Final Interim Report, Brussels http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2011/february/tradoc_147500.pdf

European Commission 2011, *A Trade SIA relating to the Negotiation of a Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) between the EU and Canada* (Trade 10/B3/B06), Final Report, Brussels http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2011/september/tradoc_148201.pdf

European Commission, *Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)*, Brussels <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta>

European Commission, *EU-Japan Economic Partnership Agreement*, Brussels <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-japan-economic-partnership-agreement>

European Commission 08.07.2017, *EU and Canada agree to set a date for the provisional application of the Comprehensive Economic and Trade Agreement. Statement by Mr Jean-Claude Juncker, President of the European Commission and Mr Justin Trudeau, Prime Minister of Canada*, Brussels http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-17-1959_en.htm

European Commission, *Trade in Services Agreement (TiSA)*, Brussels <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/tisa>

European Commission, *Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)*, Brussels <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή 15.02.2017α, *Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαιρετίζει τη στήριξη του Κοινοβουλίου στην εμπορική συμφωνία με τον Καναδά*, Στρασβούργο http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-270_el.htm

Ευρωπαϊκή Επιτροπή 15.02.2017β, *CETA – μια εμπορική συμφωνία που θέτει νέα πρότυπα για το παγκόσμιο εμπόριο*, Στρασβούργο http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-271_el.pdf

Ευρωπαϊκή Επιτροπή 20.09.2017, *Έναρξη ισχύος της εμπορικής συμφωνίας ΕΕ-Καναδά*, Βρυξέλλες http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3121_el.htm

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, *Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)*, Φρανκφούρτη <http://ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.el.html>

Export Development Canada, Ottawa, <http://edc.ca>

Fairfax Financial Holdings Limited, Toronto <http://fairfax.ca>

Government of Canada, *Trans-Pacific Partnership*, Ottawa, <http://international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/tpp-ptp/index.aspx?lang=eng>

Government of Canada, “Agreement timeline” in *Trans-Pacific Partnership (TPP)*, Ottawa <http://international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/tpp-ptp/history-histoire.aspx?lang=eng>

Grivalia Properties ΑΕΕΑΠ <http://grivalia.com/chartofilakio/geografiki-diaspora/>

Guamán, A & Conesa, J, 2016, *CETA: TTIP in a Canadian disguise* (report commissioned and financed by The Confederal Group of the European United Left/Nordic Green Left GUE/NGL), Brussels https://poulantzas.gr/wp-content/uploads/2016/11/CETA_Sept_2016_interactive.pdf

Harte, R (EPRS) 21.06.2017, *CETA ratification process: Recent developments*, European Parliament, Brussels [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_ATA\(2017\)607266](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_ATA(2017)607266)

Hinterland Wine Company, Hillier <https://www.hinterlandwine.com/pages/terra-lemnia>

International Court of Justice - Cour Internationale de Justice, Χάγη <http://www.icj-cij.org>

International Trade Centre, *List of exporters for the selected product in 2016, Product: TOTAL all products,* Geneva
http://trademap.org/Country_SelProduct.aspx?nvpm=1||||TOTAL||2|1|1|2|1|1|2|1|1

International Trade Centre, *List of importers for the selected product in 2016, Product: TOTAL all products,* Geneva
http://trademap.org/Country_SelProduct.aspx?nvpm=1||||TOTAL||2|1|1|1|1|1|2|1|1

Kingdom of Belgium 2017, *CETA Belgian Request for an Opinion from the European Court of Justice*, Foreign Affairs, Foreign Trade and Development Cooperation, Brussels
https://diplomatie.belgium.be/sites/default/files/downloads/ceta_summary.pdf

McCain Foods Limited, Toronto <http://mccain.com>

McCain Hellas ΜΕΠΕ <http://mccain.gr> & <http://mccain-foodservice.gr>

METKA <http://metka.com>

NAFTA, Canadian Secretary, Ottawa <https://nafta-sec-alena.org>

Όμιλος Επιχειρήσεων JUMBO ΑΕΕ <https://e-jumbo.gr/i-etairia/profil-etaireias/>

Όμιλος Επιχειρήσεων ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ <http://mytilineos.gr>

Όμιλος Eurobank <http://eurobank.gr>

Όμιλος Folli Follie <http://follifollie.com>

Όμιλος Μ.Ι. Μαΐλλης <http://maillis.com>

Όμιλος Σαράντη <http://greece.sarantis.gr/el/presence-gr/subsidiaries-gr.html>

Praktiker Hellas <https://www.praktiker.gr/Company-Profile>

PSP Investments, Ottawa <http://investpsp.com>

Radio-Télévision Belge de la Communauté Française 15.02.2017, *CETA: le Parlement européen ratifie le traité de libre-échange*, Bruxelles

https://rtbf.be/info/dossier/ceta-la-wallonie-defie-l-europe-et-le-canada/detail_ceta-le-parlement-europeen-ratifie-le-traite-de-libre-echange?id=9530677

Sieber-Gasser, C 24.05.2017, *Democracy in the age of mega-regional trade agreements*, The Finnish Innovation Fund Sitra, Helsinki <https://sitra.fi/en/articles/democracy-age-mega-regional-trade-agreements>

STOP TTIP CETA TiSA Ελλάδας - Για μια Αλληλέγγυα και Δημοκρατική Ευρώπη, σε έναν κόσμο δίκαιου εμπορίου 25.11.2016, *Το Ευρωκοινοβούλιο ψήφισε να μην εισαχθεί η CETA στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για νομικό έλεγχο | Πώς ψήφισαν οι Έλληνες Ευρωβουλευτές την Τετάρτη 23 Νοεμβρίου 2016* <http://stop-ttip-ceta-greece.blogspot.gr/2016/11/ceta-23-2016.html>

STOP TTIP CETA TiSA Ελλάδας - Για μια Αλληλέγγυα και Δημοκρατική Ευρώπη, σε έναν κόσμο δίκαιου εμπορίου 16.02.2017, *Με 408 υπέρ και 254 κατά και 33 αποχές ψηφίστηκε η CETA | Πώς ψήφισαν οι Έλληνες Ευρωβουλευτές | Ποσοστά ανά χώρα* <http://stop-ttip-ceta-greece.blogspot.gr/2017/02/408-254-33-ceta.html>

STOP TTIP CETA TiSA Ελλάδας - Για μια Αλληλέγγυα και Δημοκρατική Ευρώπη, σε έναν κόσμο δίκαιου εμπορίου 11.09.2017, *Υπόμνημα: Η Εμπορική και Επενδυτική Πολιτική της Ε.Ε. πρέπει να εκδημοκρατιστεί (9 βήματα για τη διασφάλιση της δημοκρατικής διαδικασίας στην Ευρωπαϊκής Ένωσης)* <http://stop-ttip-ceta-greece.blogspot.gr/2017/09/h-t-9.html>

TechnoKids Inc., Burlington <https://technokids.com>

Technoplus AE <http://technokids.gr>

The Pacific Alliance <http://alianzapacifico.net>

Tour Greece <http://www.tourgreece.gr>

ΥΠΕΘΑ 08.12.2016, *Συνάντηση στη ΔΑΥ με Εκπρόσωπους της Εταιρείας Viking Air Limited*, <http://www.mod.mil.gr/mod/el/content/show/43/A115824>

ΥΠΕΞ, *Καναδάς* <http://mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/kanadas>

Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης & Τουρισμού, *Ολοκληρωμένη Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία Ε.Ε.-Καναδά (CETA)* http://pcci.gr/evepimages/CETA-yp_F17613.an.pdf

Viking Air Limited, Sidney <https://vikingair.com>

World Bank, “GDP per capita, PPP (current international \$)” in *International Comparison Program database*, Washington <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD>

World Bank 17.04.2017, “Gross domestic product 2016” in *World Development Indicators database*, Washington <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>

World Bank, “Product Exports by Canada to all countries 2015” in *World Integrated Trade Solution*, Washington <http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CAN/Year/2015/TradeFlow/Export/Partner/WLD/Product/all-groups>

World Bank, “Product Imports by Canada from all countries 2015” in *World Integrated Trade Solution*, Washington <http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CAN/Year/2015/TradeFlow/Import/Partner/WLD/Product/all-groups>

Wulftec International Inc., Ayer's Cliff <http://wulftec.com>

ΧΡΥΣΩΡΥΧΕΙΑ ΘΡΑΚΗΣ ΑΕ <http://tgm.gr>

- ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

A. Δίκαιο ΕΕ

EUR-Lex - 21976A0706(01) Συμφωνία-πλαίσιο εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Καναδά (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 260 της 24.09.1976 σ. 2 – 5, Ελληνική ειδική έκδοση: Κεφάλαιο 11 τόμος 8 σ. 151)

EUR-Lex - 21989A0315(01) Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και του Καναδά σχετικά με το εμπόριο αλκοολούχων ποτών - Ανταλλαγές επιστολών (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 071 της 15.03.1989 σ. 42 - 48)

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000/C 364/01)

EUR-Lex - 22004A0206(02) Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του Καναδά για το εμπόριο οίνων και αλκοολούχων ποτών - Τελική πράξη – Δηλώσεις (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 035 της 06.02.2004 σ. 3 - 99)

EUR-Lex - 22009A0617(01) Συμφωνία για την ασφάλεια της πολιτικής αεροπορίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του Καναδά (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 153 της 17.06.2009 σ. 11 - 28)

EUR-Lex - 32010D0417 Απόφαση του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συνήλθαν στο πλαίσιο του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009 , σχετικά με την υπογραφή και την προσωρινή εφαρμογή της συμφωνίας αεροπορικών μεταφορών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών της, αφενός, και του Καναδά, αφετέρου (2010/417/ΕΚ) (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 207 της 06.08.2010, σ. 30 - 31)

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 05.10.2016 Απόφαση του Συμβουλίου για την προσωρινή εφαρμογή της Συνολικής Οικονομικής και Εμπορικής Συμφωνίας (ΣΟΕΣ) μεταξύ του Καναδά, αφενός, και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, αφετέρου (10974/16), Βρυξέλλες

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ της CETA

(Ευρωπαϊκή Επιτροπή 05.07.2016, Στρασβούργο)

EUR-Lex - 52016PC0443 COM/2016/0443 final - 2016/0205 (NLE)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM%3A2016%3A443%3AFIN>

Πρόταση Απόφαση του Συμβουλίου για τη σύναψη της συνολικής οικονομικής και εμπορικής συμφωνίας μεταξύ του Καναδά, αφενός, και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, αφετέρου (Αιτιολογική Έκθεση)

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_1&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ/ANNEXES

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 1 (Κείμενο Συμφωνίας)

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_2&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 2 – ΜΕΡΟΣ/PART 1/3

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_3&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 2 – ΜΕΡΟΣ/PART 2/3

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_4&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 2 – ΜΕΡΟΣ/PART 3/3

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_5&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 3 http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_6&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 4 http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_7&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 5 http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_8&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 6 http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_9&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 7 http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_10&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 8 – ΜΕΡΟΣ/PART 1/3

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_11&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 8 – ΜΕΡΟΣ/PART 2/3

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_12&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 8 – ΜΕΡΟΣ/PART 3/3

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_13&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 9 – ΜΕΡΟΣ/PART 1/3

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_14&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 9 – ΜΕΡΟΣ/PART 2/3

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_15&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 9 – ΜΕΡΟΣ/PART 3/3

http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_16&format=PDF

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ/ANNEX 10 http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:788cc369-6109-4825-abb-5f45d72eae7f.0002.02/DOC_17&format=PDF

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης 27.10.2016 *Κοινή ερμηνευτική πράξη για τη συνολική οικονομική και εμπορική συμφωνία (CETA) μεταξύ του Καναδά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της* (13541/16), Βρυξέλλες

EUR-Lex - 22017X0114(01) *Κοινή ερμηνευτική πράξη για τη συνολική οικονομική και εμπορική συμφωνία (CETA) μεταξύ του Καναδά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της* (Επίσημη Εφημερίδα L 11 της 14.01.2017, σ. 3-8)

B. Διεθνές Δίκαιο

I. ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ

Ανταλλαγή διακοινώσεων μεταξύ της κυβέρνησης του Καναδά και της κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Μάλτας που συνιστούν συμφωνία σχετικά με την ασφάλιση των ξένων επενδύσεων, η οποία συνήφθη στη Βαλέτα στις 24 Μαΐου 1982 <http://treaty-accord.gc.ca/text-texte.aspx?id=101494&Lang=eng>

Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Πολωνίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στη Βαρσοβία στις 6 Απριλίου 1990 <http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/629>

Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Ουγγαρίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στην Οττάβα στις 3 Οκτωβρίου 1991 <http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/615>

Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κροατίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στην Οττάβα στις 3 Φεβρουαρίου 1997
<http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/604>

Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Λετονίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στη Ρίγα στις 5 Μαΐου 2009
<http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/618>

Συμφωνία μεταξύ της Τσεχικής Δημοκρατίας και του Καναδά για την προώθηση και προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στην Πράγα στις 6 Μαΐου 2009
<http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/606>

Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Ρουμανίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στο Βουκουρέστι στις 8 Μαΐου 2009
<http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/3503>

Συμφωνία μεταξύ της Σλοβακικής Δημοκρατίας και της κυβέρνησης του Καναδά για την προώθηση και προστασία των επενδύσεων, η οποία συνήφθη στη Μπρατισλάβα στις 20 Ιουλίου 2010
<http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/634>

UNCTAD Division on Investment and Enterprise, *Canada: Bilateral Investment Treaties (BITs)*, Geneva <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/35>

II. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΟΗΕ

ΝΑ 4220/1961 *Περί κυρώσεως της εν Ν. Υόρκη την 10ην Ιουνίου 1958 υπογραφείσης συμβάσεως περί αναγνώρισεως και εκτελέσεως αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων* (ΦΕΚ τ. Α' /173/19.09.1961)

ICSID Convention, Regulations and Rules
https://icsid.worldbank.org/en/Documents/resources/2006%20CRR_English-final.pdf

ΑΝ 608/1968 *Περί κυρώσεως της συμβάσεως «δια την ρύθμισιν των σχετιζομένων προς*

τας επενδύσεις διαφορών μεταξύ Κρατών και υπηκόων άλλων Κρατών» (ΦΕΚ τ. Α' /263/11.11.1968)

ICSID, *List of Contracting States and Other Signatories of the Convention (as of April, 2016)*, Washington

<https://icsid.worldbank.org/en/Documents/icsiddocs/List%20of%20Contracting%20States%20and%20Other%20Signatories%20of%20the%20Convention%20-%20Latest.pdf>

Rules Governing the Additional Facility for the Administration of Proceedings by the Secretariat of the International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID Additional Facility Rules)

https://icsid.worldbank.org/en/Documents/icsiddocs/AFR_English-final.pdf

ΝΑ 402/1974 *Περί κυρώσεως της από 23 Μαΐου 1969 Συμβάσεως της Βιέννης περί του Δικαίου των Συνθηκών και του προσηρητημένου αυτή παραρτήματος* (ΦΕΚ τ. Α' /141/23.05.1974)

UNCITRAL Arbitration Rules <http://uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules/arb-rules.pdf>

Ν. 2735/1999 *Διεθνής Εμπορική Διαιτησία* (ΦΕΚ τ. Α' /167/18.08.1999)

UNCITRAL Rules on Transparency in Treaty-based Investor-State Arbitration <http://uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/rules-on-transparency/Rules-on-Transparency-E.pdf>

Γ. Εθνικό Δίκαιο

Ν. 5607/1932 *Περί κωδικοποιήσεως και συμπληρώσεως της φαρμακευτικής νομοθεσίας* (ΦΕΚ τ. Α' /300/05.09.1932)

ΑΝ 2545/1940 *Περί ιδιωτικών σχολείων, φροντιστηρίων και οικοτροφείων* (ΦΕΚ τ. Α' /287/10.09.1940)

ΝΑ 3026/1954 *Περί του Κώδικος των Δικηγόρων* (ΦΕΚ τ. Α' /235/08.10.1954)

ΑΝ 284/1968 *Περί κυρώσεως της υπ' αριθ. 158379/Α.1025/4.11.1967 υπουργικής αποφάσεως "περί χαρακτηρισμού των Σχολών Ξένων Γλωσσών ως Φροντιστηρίων"* (ΦΕΚ τ. Α' /32/14.02.1968)

ΝΑ 187/1973 *Περί Κώδικος Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου* (ΦΕΚ τ. Α' /261/03.10.1973)

Ν. 682/1977 *Περί Ιδιωτικών σχολείων Γενικής Εκπαιδεύσεως και Σχολικών Οικοτροφείων* (ΦΕΚ τ. Α' /244/01.09.1977)

ΠΔ 172/1989 *Περί προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας που αναφέρεται στους δικηγόρους προς τις διατάξεις των άρθρων 7, 52 και 59 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας* (ΦΕΚ τ. Α' /83/17.03.1989)

Ν. 1892/1990 *Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις* (ΦΕΚ τ. Α' /101/31.07.1990)

Ν. 1963/1991 *Τροποποίηση και συμπλήρωση των διατάξεων της φαρμακευτικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις* (ΦΕΚ τ. Α' /138/20.09.1991)

ΠΔ 211/1994 *Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας που αναφέρεται στην ίδρυση και λειτουργία Φροντιστηρίων, στην παροχή κατ' οίκον διδασκαλίας και στην απασχόληση διευθυντών και διδασκόντων σε Φροντιστήρια, προς τις διατάξεις των άρθρων 7, 48, 52, 58 και 59 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας* (ΦΕΚ τ. Α' /132/22.08.1994, διόρθωση σφάλματος στο ΦΕΚ τ. Α' /147/07.09.1994)

Ν. 2290/1995 *Κύρωση της Τελικής Πράξης που περιλαμβάνει τα αποτελέσματα των πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο του Γύρου Ουρουγουάης* (ΦΕΚ τ. Α' /28/09.02.1995)

ΠΔ 394/1997 *Τροποποίηση του Π. Δ/τος 211/1994 «Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας που αναφέρεται στην ίδρυση και λειτουργία Φροντιστηρίων, στην παροχή κατ' οίκον διδασκαλίας και στην απασχόληση διευθυντών και διδασκόντων σε Φροντιστήρια, προς τις διατάξεις των άρθρων 7, 48, 52, 58 και 59 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας» (Α' 132)* (ΦΕΚ τ. Α' /278/31.12.1997)

ΠΔ 11/2000 *Τροποποίηση του άρθρου 5 του Ν.Δ. 187/73 περί Κώδικος Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου (Α' 261)* (ΦΕΚ τ. Α' /11/27.01.2000)

N. 3549/2007 Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΦΕΚ τ. Α'/69/20.03.2007)

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ όπως αναθεωρήθηκε με το Ψήφισμα της 27ης Μαΐου 2008 της Η' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων (ΦΕΚ 120/τ. Α'/27.06.2008)

N. 3696/2008 Ίδρυση και λειτουργία Κολλεγίων και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ τ. Α'/177/25.08.2008)

N. 3824/2010 Κύρωση της Σύμβασης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Καναδά για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και την πρόληψη της φοροδιαφυγής αναφορικά με τους φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου (ΦΕΚ τ. Α'/27/25.02.2010)

N. 3887/2010 Οδικές εμπορευματικές μεταφορές (ΦΕΚ τ. Α'/174/30.09.2010)

N. 3918/2011 Διαρθρωτικές αλλαγές στο σύστημα υγείας και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ τ. Α'/31/02.03.2011)

N. 4035/2011 Κύρωση της τροποποίησης της Σύμβασης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Καναδά για την αποφυγή της Διπλής Φορολογίας και την πρόληψη της φοροδιαφυγής αναφορικά με τους φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου, δι' ανταλλαγής ρηματικών διακοινώσεων (ΦΕΚ τ. Α'/270/31.12.2011)

N. 4038/2012 Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012–2015 (ΦΕΚ τ. Α'/14/02.02.2012)

N. 4194/2013 Κώδικας Δικηγόρων (ΦΕΚ τ. Α'/208/27.09.2013)

N. 4309/2014 Κύρωση της Συμφωνίας Αεροπορικών Μεταφορών μεταξύ του Καναδά αφενός και της Δημοκρατίας της Αυστρίας, του Βασιλείου του Βελγίου, της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Τσεχικής Δημοκρατίας, του Βασιλείου της Δανίας, της Δημοκρατίας της Εσθονίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας, της Γαλλικής Δημοκρατίας, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας, της Ιρλανδίας, της Ιταλικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Λετονίας, της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, της Μάλτας, του Βασιλείου των Κάτω Χωρών, της Δημοκρατίας της Πολωνίας, της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, της Ρουμανίας, της Σλοβακικής Δημοκρατίας,

της Δημοκρατίας της Σλοβενίας, του Βασιλείου της Ισπανίας, του Βασιλείου της Σουηδίας, του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αφετέρου (ΦΕΚ τ. Α' /256/05.12.2014)

- ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

I. ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ 2/15 ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ
(Ολομέλεια) της 16ης Μαΐου 2017

II. ΔΙΑΤΗΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

(Newcombe, A, Faculty of Law, University of Victoria, Victoria)

Ulemek v. Croatia, 25.05.2008 <https://italaw.com/cases/1130>

Frontier Petroleum Services Ltd. v. The Czech Republic, 12.11.2010
<https://italaw.com/cases/459>

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**
ΛΟΜΕΛ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Ταύρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr